

Bouwen aan krachtige onderzoeksgroepen

Eerste ervaringen met het SPRONG-programma van Regieorgaan SIA

Auteurs

Wout Scholten, Robine Hofman & Paul Diederer

Redactie

Frank Steverink

Foto omslag

Studenten van de opleiding Bachelor Dans bij Codarts Rotterdam in actie tijdens de Dance Specific Aerobic Fitness Test (DAFT), onder begeleiding van een bewegingswetenschapper van PEARL (Performing artist and Athlete Research Lab). PEARL is mede opgericht door Codarts Rotterdam.

Foto: Sacha Grootjans

Bij voorkeur citeren als:

Scholten, W., R. Hofman en P. Diederer (2019). *Bouwen aan krachtige onderzoeksgroepen – Eerste ervaringen met het SPRONG-programma van Regieorgaan SIA*. Den Haag: Rathenau Instituut

Voorwoord

Het onderzoek aan hogescholen is steeds belangrijker in het Nederlandse kennislandschap. Onderzoeksgroepen aan hogescholen doen mee in onderzoeksprogramma's van de Nationale Wetenschapsagenda, het aantal lectoren groeit al jaren en hun onderzoek functioneert vaak als belangrijke schakel tussen onderwijs, wetenschap en de beroepspraktijk, zo liet eerder onderzoek van het Rathenau Instituut al zien.

Op basis van gesprekken met betrokkenen en literatuuronderzoek bracht het Rathenau Instituut verder in kaart hoe onderzoeksgroepen binnen hogescholen zich ontwikkelen. Dit deden we op verzoek van het Regieorgaan SIA, de financier van het onderzoek aan hogescholen, in het kader van het SPRONG-programma, dat specifiek gericht is op het faciliteren en professionaliseren van onderzoeksgroepen op hogescholen en de verdere ontwikkeling van lectoraten. Deze verdiepende, kwalitatieve studie laat zien hoe Regieorgaan SIA met dit programma nog beter in kan springen op de behoefte van hogescholen en lectoraten.

Een mooi voorbeeld dat we tegenkwamen en dat laat zien waar de onderscheidende rol zit van onderzoek aan hogescholen en hoeveel dynamiek er zit in de onderzoeksgroepen die we interviewden, is de groep van Janine Stubbe van de Codarts hogeschool voor podiumkunsten. Deze groep onderzoekt hoe studenten fit en gezond kunnen blijven tijdens hun toekomstige danscarrière, die fysieke topprestaties verlangt. Ze werkt daarvoor samen met balletgezelschappen en topsportverenigingen. Naast samenwerking met de beroepspraktijk, ontving Stubbe ook waardering voor haar onderwijs en onderzoek: ze werd genomineerd als lector van het jaar door ScienceGuide en het Interstedelijk StudentenOverleg, won onderzoeksprijzen en ontving recentelijk de nieuwe SPRONG-subsidie om haar groep nog verder te faciliteren.

Het rapport laat zien dat het SPRONG-programma goed aansluit bij de huidige ontwikkelingen in het onderzoek aan hogescholen en ook bij de behoeften van onderzoeksgroepen. Maar het geeft ook aan waar het programma op diverse punten nog beter kan inspelen op behoeften en de ontwikkeling van randvoorwaarden voor de verdere professionalisering van onderzoeksgroepen binnen de hogescholen.

Dr. ir. Melanie Peters
Directeur Rathenau Instituut

Samenvatting

Aanleiding

Regieorgaan SIA, financier voor hogeschoolonderzoek, heeft het Rathenau Instituut gevraagd om een verdiepende, kwalitatieve studie uit te voeren om meer inzicht te krijgen in de ontwikkeling van onderzoeksgroepen op hogescholen. Dit gebeurde enige tijd na de start van SPRONG, een nieuwe financieringsregeling voor onderzoekscapaciteit op hogescholen. Dit onderzoek ligt er nu en met de resultaten kan Regieorgaan SIA een afweging maken welke gerichte activiteiten nodig zijn om onderzoeksgroepen te ondersteunen op weg naar de verdere ontwikkeling van hun onderzoekscapaciteit en onderzoekskwaliteit.

SPRONG staat voor Stimuleren van Praktijkgerichte OnderzoeksGroepen. Het doel van het SPRONG-programma is om focus en massa binnen het praktijkgericht onderzoek te creëren door krachtige onderzoeksgroepen te ondersteunen. Met een SPRONG-subsidie kunnen die gedurende een langere periode hun expertise uitbouwen. De groepen ontvangen tot twee miljoen euro, verspreid over acht jaar. Dat geld is bedoeld om samenwerkingsverbanden (verder) te ontwikkelen, het onderzoeksprogramma uit te breiden, data te verzamelen dan wel datamanagement verder te ontwikkelen, en nieuwe onderzoeksfinanciering te verwerven. SPRONG is niet bedoeld om onderzoeksprojecten te financieren. Het gaat Regieorgaan SIA er juist om de randvoorwaarden te versterken die onderzoeksgroepen helpen zich verder te ontwikkelen tot krachtige groep. Het programma is een aanvulling op de bestaande subsidieprogramma's van Regieorgaan SIA, bedoeld om veelbelovende onderzoeksgroepen meer zekerheid en continuïteit te bieden.

Onderzoeksvragen en aanpak

De hoofdvraag voor dit rapport luidt: **Hoe kan het SPRONG-programma bijdragen aan de ontwikkeling van onderzoeksgroepen binnen hogescholen en voldoen aan hun behoeften?** Het rapport richt zich op inzichten voor zowel de huidige SPRONG-ronde, waarvoor de subsidies recent zijn toegekend, als op SPRONG-rondes die in de nabije toekomst starten.

De hoofdvraag is onderverdeeld in vier deelvragen:

- Hoofdstuk 1: Met welk idee is het SPRONG-programma ontwikkeld en hoe moet het programma bijdragen aan de ontwikkeling van onderzoeksgroepen en het gehele hogeschoolonderzoek?
- Hoofdstuk 2: Hoe heeft het SPRONG-programma de aanvragende groepen in beweging gebracht en welke effecten van het programma zijn zichtbaar?

- Hoofdstuk 3: Hoe ervaren betrokkenen de eerste SPRONG-ronde?
- Hoofdstuk 4: Welke factoren dragen bij aan de ontwikkeling van onderzoeksgroepen op hogescholen?

Voor dit onderzoek zijn 25 interviews gehouden met 32 respondenten. Onder de respondenten bevinden zich de penvoerders van alle aanvragen voor een SPRONG-subsidie en ook de bestuurders van de penvoerende hogescholen. Daarnaast organiseerde het Rathenau Instituut samen met Regieorgaan SIA een dialoogsessie, waar betrokkenen in gesprek gingen over de ontwikkeling van onderzoeksgroepen op hogescholen. Relevante beleidsdocumenten en literatuur zijn meegenomen in de analyse.

Handelingsopties voor de huidige en toekomstige SPRONG-rondes

Over het algemeen zien betrokkenen het praktijkgerichte onderzoek als (nog) 'onvolgroeid' of 'op weg naar volwassenheid'. De eerste SPRONG-ronde, die Regieorgaan SIA ziet als een *pilot*, sluit goed aan bij deze ontwikkelingen binnen het domein van het hogeschoolonderzoek.

We concluderen dat het programma enkele belangrijke effecten heeft gehad. Voor zover dat kan, overigens, aangezien de onderzoeksgroepen nog in de beginfase zitten van hun subsidietermijn. Bij alle groepen die een aanvraag hebben ingediend, heeft dit geleid tot het bundelen van capaciteit binnen een gericht onderzoeksprogramma. Niet alleen succesvolle, door SPRONG uitverkoren consortia, maar ook indieners wiens aanvraag is afgewezen, blijken door te gaan met hun plannen. Voor de vier groepen die nu gebruik kunnen maken van de subsidie betekent het dat ze:

1. zich sneller en onder betere randvoorwaarden kunnen ontwikkelen;
2. kunnen rekenen op meer betrokkenheid van deelnemende partners en meer continuïteit;
3. aan het verwerven van een subsidie uit het SPRONG-programma een zekere faam ontlene die geassocieerd wordt met kwaliteit.

De lectoren en onderzoekers geven in onze interviews aan dat een dergelijke subsidie, die ruimte en tijd geeft om grotere, duurzame consortia op te zetten, in grote lijnen tegemoetkomt aan hun behoeften. Niet alleen onderzoeksprojecten zijn nodig om onderzoeksgroepen te ontwikkelen, maar randvoorwaarden en mogelijkheden tot bundeling van krachten evenzeer. Daar speelt de SPRONG-subsidie op in. Over de toegevoegde waarde van het SPRONG-programma zelf, is daarom weinig twijfel. Wel is er behoefte om de vier groepen die nu gebruik maken van de SPRONG-subsidie meer te faciliteren in hun ontwikkeling.

Voor de programmacommissie is het van belang om in het verdere proces (binnen de huidige SPRONG-ronde) oog te hebben voor de diversiteit aan groepen die ze geselecteerd hebben. In de verdere monitoring en begeleiding is het wenselijk om rekening te houden met hun verschillende startpunten. De programmacommissie zou extra aandacht kunnen geven aan de ontwikkeling van leiderschapsvaardigheden en management van samenwerkingsverbanden en consortia. Dat zal nu en in de toekomst van waarde zijn. Het is verstandig om met de vier groepen in een vroeg stadium na te denken over hun ontwikkeling na de SPRONG-subsidie.

Regieorgaan SIA zou, in toekomstige SPRONG-rondes, de volgende drie handelingsopties kunnen overwegen:

1. Het SPRONG-programma leent zich ervoor om naast ondersteuning meer sturing te geven aan de ontwikkeling van onderzoeksgroepen. Het programma kan eisen stellen aan de manier waarop onderzoeksgroepen hun werk organiseren, hun groep inrichten en samenwerken met andere lectoraten. De groepen met een toegekende SPRONG-subsidie kunnen vervolgens dienst doen als voorbeeld waar andere groepen van kunnen leren.
2. Verder kan het SPRONG-programma nauwer aansluiten bij randvoorwaarden voor een succesvolle ontwikkeling van onderzoeksgroepen. Het programma kan er meer rekening mee houden dat niet elke groep de benodigde ervaring heeft met het aanvragen van subsidies en met commissiewerk voor het beoordelen van aanvragen. Er moeten daarom meer inspanningen komen om de verwachtingen van Regieorgaan SIA, de SPRONG-programmacommissie en potentiële aanvragers bij elkaar te brengen. Daarnaast is het wenselijk dat niet alle capaciteitsopbouw binnen lectoraten plaatsvindt, maar binnen consortia van meerdere lectoraten. SPRONG kan sturen op deze vorm van samenwerking en leiderschapsvaardigheden voor het leiden van dergelijke consortia promoten.
3. Tot slot zijn er mogelijkheden om het SPRONG-programma beter te organiseren, met als primair doel om in een volgende ronde aanvragen van een hogere kwaliteit te ontvangen. Dat kan door meer duidelijkheid te scheppen over de bedoeling van het programma. Dit zou kunnen door bijvoorbeeld meer interactiemomenten tussen Regieorgaan SIA, de programmacommissie en potentiële aanvragers te organiseren. Meer tijd voor het opstellen van de aanvraag of een getrapte aanvraagprocedure kan helpen om tot betere aanvragen te komen. De programmacommissie moet zich verder ervan verzekeren, dat het duidelijk is met welke ideeën over kwaliteit, methodologie en de bedoeling van het programma zij naar de aanvragen kijken.

Discussie: meer sturing en regie

In het SPRONG-programma laat Regieorgaan SIA het relatief vrij hoe de subsidie moet bijdragen aan de hoge ambities en doelen van het programma ('krachtige' onderzoeksgroepen, focus en massa). Tijdens ons onderzoek is de behoefte naar voren gekomen aan een breed gedeeld beeld van hoe lectoraten zich in de toekomst zouden moeten ontwikkelen. Dit vraagt van Regieorgaan SIA om meer houvast te bieden ten aanzien van wat het verstaat onder krachtige onderzoeksgroepen en hoe het verwacht dat groepen zich ontwikkelen, niet zozeer qua inhoud, als wel qua structuur, organisatie, management en financiering. Meer sturing op deze gebieden kan bijdragen aan het proces van volwassenwording van het praktijkgerichte onderzoek op hogescholen. Het SPRONG-programma leent zich als instrument hiervoor.

Inhoud

Voorwoord.....	3
Samenvatting	4
Inhoud.....	8
Inleiding	10
1 Idee achter SPRONG: bijdragen aan krachtige onderzoeksgroepen	13
1.1 Hogeschoolonderzoek in ontwikkeling.....	13
1.2 Aanleiding voor het SPRONG-programma	15
1.3 Drie perspectieven op het SPRONG-programma.....	18
2 Hoe SPRONG werkt voor onderzoeksgroepen	21
2.1 Aanvragen: plannen voor ontwikkeling onderzoeksgroepen ..	21
2.2 Organisatie van de aanvragen.....	23
2.3 Selectie	25
2.4 Naar krachtige onderzoeksgroepen.....	26
2.5 Focus en massa	27
3 Ervaringen met de eerste SPRONG-ronde	29
3.1 Kwaliteit van de aanvragen.....	29
3.2 Evaluatie en monitoring.....	31
4 Ontwikkeling van onderzoeksgroepen	33
4.1 Ontwikkeling waarheen?	33
4.2 Factoren die bijdragen aan verdere ontwikkeling.....	35
4.3 Kortom	41
5 Conclusies.....	43
5.1 Huidige SPRONG-ronde.....	43
5.2 Een volgende SPRONG-ronde.....	45
5.3 Discussie: sturing, regie, doelen van hogeschoolonderzoek ..	49
6 Literatuur	51
Bijlage 1: Uitwerking begrippen.....	54

Bijlage 2: Methodologische verantwoording 57

**Bijlage 3: Verslag ‘Dialogsessie ontwikkeling van praktijkgerichte
onderzoeksgroepen aan hogescholen’ 60**

Inleiding

2001 was een belangrijk jaar voor de toekomst van hogescholen. Toen ondertekenden de minister van OCW en de Vereniging Hogescholen (toen: HBO-raad) het *Convenant lectoren en kenniskringen in het hoger beroepsonderwijs*. Daarin maakten zij afspraken over de oprichting van lectoraten en over de financiering daarvoor. Achttien jaar later heeft onderzoek een stevige positie verworven binnen veel hogescholen. Er zijn inmiddels circa zevenhonderd lectoren en de totale inkomsten van lectoraten bedragen meer dan 200 miljoen euro (Koens et al., 2018a).

Onderzoek op hogescholen is volop in beweging. '[Van de] kinderschoenen zijn we nu beland in de vormingsfase van de jongvolwassene', aldus de oud-voorzitter van de Vereniging Hogescholen Thom de Graaf (2016, p.3). Kwaliteitszorg ontwikkelt zich, voornamelijk door de start van een nieuw Brancheprotocol Kwaliteitszorg Onderzoek (BKO, 2016-2022), waarmee al het onderzoek geëvalueerd wordt. De taal waarmee over het onderzoek gesproken wordt, verandert: vaak bedoelt men met de term *praktijkgericht onderzoek* het onderzoek dat plaatsvindt op hogescholen en *doorwerking* is geopperd als term om te gebruiken voor valorisatie, impact en toepassing in de praktijk (Commissie Franken, 2018). Over die praktijk wordt weer vaak gesproken als de *beroepspraktijk*, dat zijn de organisaties waar de hbo-studenten terecht komen na hun studie. Hogescholen ontwikkelen hun eigen beleid om het onderzoek te organiseren, creëren of benoemen *onderzoekszwaartepunten* en willen soms nadrukkelijk aangesproken worden als *University of Applied Sciences*, een term die meer nadruk zou leggen op hun onderzoekstaak.

Naast deze ontwikkelingen is er ook veel discussie over het onderzoek op hogescholen. Kwaliteitsevaluatie is een blijvend onderwerp van debat. Wat is kwaliteit? Hoe beoordeel je kwaliteit? Hoe meet je doorwerking? De Commissie Pijlman (2017) schreef een advies om enkele standaarden uit het evaluatiekader BKO te verduidelijken, maar ook over dat advies verschillen de meningen. Verder is het onderscheid tussen universiteiten en hogescholen inzet van debat. Wat maakt hogescholen fundamenteel anders dan universiteiten? Is er meer aanleiding om aan een strikt onderscheid tussen universiteiten en hogescholen, het binaire stelsel, te tornen, nu hogescholen zich nadrukkelijk bezighouden met onderzoek? Ook in de Tweede Kamer is er debat over onderzoek op hogescholen. 'De positie van lectoraten is niet zonder zorgen', aldus minister Van Engelshoven in een debat waarin ook SP-Kamerlid Futselaar zich kritisch uitte over de inbedding van lectoraten op hogescholen (Van Heest, 2018; Handelingen II, 2017/2018).

Het onderzoek op hogescholen omvat inmiddels een tweede geldstroom van ongeveer 60 miljoen euro, grotendeels bestaande uit subsidies van Nationaal Regieorgaan Praktijkgericht Onderzoek SIA (kortweg Regieorgaan SIA). Sinds 2014 is Regieorgaan SIA onderdeel van de Nederlandse organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO). Begin 2017 introduceerde Regieorgaan SIA een nieuw subsidieprogramma: SPRONG.

SPRONG staat voor Stimuleren van Praktijkgerichte OnderzoeksGroepen. Het doel van het SPRONG-programma is om focus en massa binnen het praktijkgericht onderzoek te bewerkstelligen door krachtige onderzoeksgroepen te ondersteunen. Met een SPRONG-subsidie kunnen die gedurende een langere periode hun expertise uitbouwen. De groepen ontvangen tot twee miljoen euro, verspreid over acht jaar, om samenwerkingsverbanden (verder) te ontwikkelen, hun onderzoeksprogramma uit te breiden, data te verzamelen dan wel hun datamanagement verder te ontwikkelen, en nieuwe onderzoeksfinanciering te verwerven. Het programma is niet bedoeld om onderzoeksprojecten te financieren. Het gaat Regieorgaan SIA er juist om de randvoorwaarden te versterken die onderzoeksgroepen helpen zich te ontwikkelen tot krachtige groep. SPRONG is een aanvulling op de bestaande subsidieprogramma's van Regieorgaan SIA, bedoeld om veelbelovende onderzoeksgroepen meer zekerheid en continuïteit te bieden.

Regieorgaan SIA vroeg het Rathenau Instituut om, enige tijd na de start van dit programma, een verdiepende, kwalitatieve studie uit te voeren om meer inzicht te krijgen in de ontwikkeling van onderzoeksgroepen op hogescholen. Regieorgaan SIA kan met de resultaten van dit onderzoek een gerichte keuze maken welke activiteiten nodig zijn om onderzoeksgroepen te ondersteunen op weg naar de verdere ontwikkeling van hun onderzoekscapaciteit en onderzoekskwaliteit.

De hoofdvraag voor dit rapport luidt: **Hoe kan het SPRONG-programma bijdragen aan de ontwikkeling van onderzoeksgroepen binnen hogescholen en voldoen aan hun behoeften?** Het rapport richt zich zowel op inzichten voor de huidige SPRONG-ronde, waarvoor de subsidies recent zijn toegekend, als op SPRONG-rondes die in de nabije toekomst starten.

De hoofdvraag is onderverdeeld in vier deelvragen:

- Hoofdstuk 1: Met welk idee is het SPRONG-programma ontwikkeld en hoe moet het programma bijdragen aan de ontwikkeling van onderzoeksgroepen en het gehele hogeschoolonderzoek?
- Hoofdstuk 2: Hoe heeft het SPRONG-programma de aanvragende groepen in beweging gebracht en welke effecten van het programma zijn zichtbaar?

- Hoofdstuk 3: Hoe ervaren betrokkenen de eerste SPRONG-ronde?
- Hoofdstuk 4: Welke factoren dragen bij aan de ontwikkeling van onderzoeksgroepen op hogescholen?

Op sommige vragen is er beperkt antwoord mogelijk, omdat de vier SPRONG-groepen ten tijde van het onderzoek minder dan een jaar gebruik maakten van de subsidie. Enkele centrale begrippen lichten we verder toe in Bijlage 1.

Een uitgebreide verantwoording van de methoden staat in Bijlage 2. We rapporteren niet specifiek over afzonderlijke onderzoeksgroepen, omdat vooraf is afgesproken met Regieorgaan SIA en respondenten in dit onderzoek dat we een hoog niveau van vertrouwelijkheid hanteren. Om tot antwoorden op onze vragen te komen hebben we op diverse manieren gegevens verzameld:

- 25 interviews met 32 respondenten:
 - a. Voor tien van de elf ingediende SPRONG-aanvragen zijn interviews afgenomen met een penvoerder van deze aanvragen, in sommige gevallen samen met andere betrokkenen.
 - b. Voor acht van de elf ingediende SPRONG-aanvragen zijn interviews afgenomen met een bestuurder van de penvoerende hogeschool, in sommige gevallen samen met een beleidsmedewerker.
 - c. Vier interviews zijn afgenomen met directe betrokkenen bij het SPRONG-programma, zowel op bestuurlijk niveau als uit de programmacommissie SPRONG.¹
 - d. Vier interviews zijn afgenomen met beleidsmakers en experts op het gebied van hogeschoolonderzoek.
- Bijwonen van een vergadering van de programmacommissie.
- Het Rathenau Instituut organiseerde samen met Regieorgaan SIA een dialoogsessie, waarin deelnemers (lectoren, beleidsmakers, financiers, vertegenwoordigers vanuit de beroepspraktijk) in gesprek gingen over de ontwikkeling van praktijkgerichte onderzoeksgroepen. Eerder opgedane inzichten zijn hier getoetst en verdiept (zie Bijlage 3 voor een verslag).
- Diverse documenten omtrent het SPRONG-programma en Regieorgaan SIA zijn geanalyseerd, alsook belangrijke rapporten en adviezen en verdere literatuur over (praktijkgericht) onderzoek op hogescholen en onderzoeksgroepen.

¹ De programmacommissie SPRONG is ingesteld door Regieorgaan SIA en is in werking getreden na de beoordeling en selectie van alle SPRONG-aanvragen. De programmacommissie blijft actief in de resterende periode van de SPRONG-ronde. De beoordeling is uitgevoerd door de beoordelingscommissie, die bestond uit een kleiner gezelschap en na de beoordeling is uitgebreid met enkele leden tot de programmacommissie.

1 Idee achter SPRONG: bijdragen aan krachtige onderzoeksgroepen

In dit hoofdstuk beschrijven we met welk idee het SPRONG-programma ontwikkeld is en hoe het programma moet bijdragen aan de ontwikkeling van onderzoeksgroepen en het gehele hogeschoolonderzoek. We beschrijven eerst de ontwikkeling waarin het hogeschoolonderzoek zich bevindt. Vervolgens gaan we in op de aanleiding voor het programma. Tot slot presenteren we drie 'perspectieven' op het programma.

1.1 Hogeschoolonderzoek in ontwikkeling

Net als oud-voorzitter van de Vereniging Hogescholen De Graaf (zie inleiding), zien veel respondenten uit dit onderzoek dat het hogeschoolonderzoek in ontwikkeling is. In die ontwikkeling zijn fases te herkennen. Er is een vroege fase, waarin de eerste lectoren samen met de hogescholen ontdekten wat hun taak zou moeten en kunnen zijn. Het aantal lectoren groeide langzaam. Dit was een pioniersfase, waarin nieuw en onbekend terrein werd verkend.

In een volgende fase werd die taakomschrijving van lectoren en lectoraten verder ingevuld. Nieuwe lectoren konden voortbouwen op de ideeën die in de periode voor hen waren ontstaan over de verbinding tussen onderzoek, onderwijs en praktijk.

De financiering voor onderzoek op hogescholen werd vanaf 2004 structureel en steeg, waardoor hogescholen steeds meer lectoren konden aanstellen. Voor sommige grotere hogescholen was de groep lectoren aanzienlijk. Vaak vielen zij organisatorisch direct onder het college van bestuur. Dat bracht enkele problemen met zich mee. De lectoraten stonden relatief ver van de opleidingen af en opereerden niet altijd in samenwerking met elkaar. Op sommige hogescholen, aldus vertegenwoordigers van deze hogescholen zelf, werkten de lectoren als los zand; ze vormden gezamenlijk geen programmatisch collectief, wat vervolgens dus ook niet voldoende aansloot bij bepaalde zwaartepunten en bij het onderwijs.

Veel hogescholen besloten in de afgelopen jaren tot twee maatregelen: (1) lectoren werden ondergebracht in afdelingen (of kenniscentra, departementen, faculteiten, instituten dan wel academies) en (2) hogescholen formuleerden zwaartepunten. Dat moest zorgen voor een betere verbinding met opleidingen, meer verbinding en minder overlap met andere lectoren en meer focus in het onderzoek.

De ontwikkeling die nu, en eigenlijk sinds de oprichting van lectoraten continu bezig is, is het strakker definiëren van de kwaliteit van het onderzoek en het ontwikkelen van praktijkgerichte onderzoeksmethoden. Hogescholen werken daar zelf aan, maar de grootste leidraad hiervoor is het Brancheprotocol Kwaliteitszorg Onderzoek (BKO), waarin vijf standaarden voor goed onderzoek op hogescholen staan. Het BKO is ontwikkeld en vastgesteld door de Vereniging Hogescholen. Waar het BKO in eerdere versies vóór 2016 vooral enkel controleerde op de aanwezigheid van kwaliteitszorg, is het BKO in de huidige vorm meer gericht op de inhoud van het onderzoek. Commissies gebruiken de standaarden om onderzoekseenheden te evalueren en visiteren. De kaders voor wat doorgaat als goed onderzoek zijn gezet en bekend. Over de precieze invulling daarvan gaat de discussie, en daarmee de ontwikkeling, door.

Daarnaast zijn veel hogescholen niet meer bezig om het aantal lectoren uit te breiden, maar juist om de lectoraten te verstevigen. Dat zien we terug in de cijfers: het gemiddelde aantal bij lectoraten betrokken fte, is in de periode 2009-2016 gegroeid van 2,74 tot 3,58 fte (van 8 naar 10 medewerkers, het zijn dus vooral deeltijdaanstellingen) (Koens et al., 2018a). De groei van lectoraten gaat dus langzaam, maar past wel duidelijk in de strategie van hogescholen: de stijging van het aantal lectoren neemt af en de bestaande lectoraten moeten worden versterkt.

Hogescholen zijn ook op zoek om lectoren en lectoraten meer met elkaar te verbinden. Het 'losse zand', zoals de verzameling lectoren op sommige hogescholen werd omschreven, moet een samenhangende collectie lectoraten worden, die elkaar vinden en versterken in enkele inhoudelijke zwaartepunten van onderzoek.

De fase waar het onderzoek op hogescholen nu in zit, gaat dus over het uitkristalliseren van kwaliteit binnen een bestaand en duidelijk kader, het ontwikkelen van praktijkgerichte onderzoeksmethodologie en het bouwen aan goede onderzoeksgroepen die ook gezamenlijk moeten optrekken om bij te dragen aan opgestelde zwaartepunten en daarmee aan de profilering van de hogescholen.

Dat het onderzoek op hogescholen in ontwikkeling is, wil niet zeggen dat het voor iedereen helder is waar het heen moet. Beleidsdocumenten en de respondenten in dit onderzoek delen het idee dat hogeschoolonderzoek van meerwaarde is in wat zij omschrijven als de kennisketen of het kennisecosysteem. Enige consensus is er ook dat de hogescholen niet hetzelfde moeten worden als universiteiten. De onderscheidende waarde zit in de praktijkgerichtheid en de continue wisselwerking met de beroepspraktijk en het onderwijs. Maar waar de ontwikkeling van het

onderzoek op hogescholen moet 'eindigen', is niet altijd duidelijk, bleek tijdens de door ons georganiseerde dialoogsessie.

Commissies zoals de Commissie Pijlman (2017) en de Commissie Franken (2018) zijn aan het werk gezet om een meer gedeeld beeld op te tekenen van wat men op hogescholen verstaat of moet verstaan onder respectievelijk kwaliteit en doorwerking van het onderzoek. Binnenkort komen de Vereniging Hogescholen, Regieorgaan SIA en het ministerie van OCW in een verkenning met een gezamenlijk toekomstbeeld voor het hogeschoolonderzoek (Vereniging Hogescholen & ministerie van OCW, 2018; Regieorgaan SIA, 2018).

1.2 Aanleiding voor het SPRONG-programma

Er zijn twee belangrijke factoren die van invloed zijn geweest op de totstandkoming van het SPRONG-programma: (1) de integratie van Regieorgaan SIA binnen NWO en de daarmee samenhangende verbinding met de Topsectoren; en (2) de observatie van Regieorgaan SIA dat er behoefte is aan het ondersteunen van krachtige onderzoeksgroepen om te komen tot meer focus en massa.

Topsector Life Sciences & Health

Toen Regieorgaan SIA in 2014 onderdeel werd van NWO is er afgesproken dat het gaat bijdragen aan onderzoek in het kader van de Topsectoren. Regieorgaan SIA besloot om samen met de Topsector Life Sciences & Health, en met de betrokkenheid van hogescholen, onderzoekers en het werkveld, een onderzoeksagenda op te stellen. Dat resulteerde in de 'Agenda Praktijkgericht Onderzoek Health' (2015), waarin de Topsector Life Sciences & Health vier onderzoeksthema's benoemt.² Het is de bedoeling dat deze thema's inhoudelijk sturing geven bij keuzen over onderzoeksfinanciering. Deze agenda constateert ook dat er behoefte is aan meer zichtbaarheid van het (zorg)onderzoek op hogescholen. En daarnaast vindt het rapport het van belang dat er meer focus en massa in het onderzoekslandschap ontstaat.

Parallel aan de ontwikkeling van ideeën over een regeling waarmee Regieorgaan SIA invulling zou kunnen geven aan de uitkomsten van de 'Agenda Praktijkgericht Onderzoek Health', verscheen in 2017 de evaluatie van Regieorgaan SIA (Regieorgaan SIA, 2017c). De evaluatiecommissie beveelt aan 'dat Regieorgaan SIA vanuit een overkoepelende visie [...] sterker inhoudelijk sturing geeft aan de

2 De vier thema's zijn: (1) Zelfmanagement: technologische en gedragsinterventies, de rol van de zorgverlener en verbeterde implementatiestrategieën; (2) Inzet van technologie: beter meten, registreren, communiceren en analyseren; (3) Organiseren van "Personalised Health"; (4) Doelmatigheid van organisaties en zorgprofessionals.

ontwikkeling van het praktijkgericht onderzoek van de hogescholen' (p.1). Het SPRONG-programma is te zien als een reactie van Regieorgaan SIA op deze aanbeveling van de evaluatiecommissie.

De eerste ronde van het SPRONG-programma is een *pilot* en is bedoeld om van te leren. De inhoudelijke sturing is nog maar beperkt terug te zien in de eerste SPRONG-ronde. De *Call for proposals* van het SPRONG-programma verwijst voor verdere toelichting op de thematiek naar het *Programmakader*, waarin de vier onderzoeksthema's uit de genoemde agenda van de Topsector Life Sciences & Health staan genoteerd. Deze thema's moeten richting geven aan de aanvragen, maar de aanvragen worden volgens de beoordelingscriteria uit de *Call for Proposals* niet beoordeeld op de mate waarin de thematiek is gestuurd door de vier thema's. Wel zijn er beoordelingscriteria die zich richten op de sturing van de thematiek door vraagstukken uit de regionale context.

Focus en massa door krachtige onderzoeksgroepen

Regieorgaan SIA is het SPRONG-programma gestart om focus en massa binnen het hogeschoolonderzoek te realiseren, door bij te dragen aan 'krachtige onderzoeksgroepen'. Het idee voor het SPRONG-programma is, naast het hierboven genoemde traject met Topsector Life Sciences & Health, gebaseerd op het beeld dat Regieorgaan SIA heeft van het huidige onderzoekslandschap. Dat blijkt uit onze gesprekken met vertegenwoordigers van Regieorgaan SIA en documenten van het SPRONG-programma. Ten eerste is er volgens Regieorgaan SIA nog onvoldoende samenwerking tussen lectoraten onderling en tussen hogescholen. Veel onderzoek komt naast en los van elkaar tot stand 'en dat leidt tot versnippering' (*Call SPRONG Vitaliteit en Gezondheid*, Regieorgaan SIA, 2017b). Deze observatie maken ook de hogescholen zelf: zij zetten in op zwaartepunten en zetten lectoren binnen afdelingen bij elkaar, zodat ze hun onderzoek beter op elkaar afstemmen. Regieorgaan SIA concludeert: er vindt veel 'mooi' onderzoek plaats, maar het kan beter worden wanneer groepen hun krachten bundelen (Regieorgaan SIA, 2018). Dat betekent meer effectiviteit en impact, en ook meer efficiëntie; onderzoek wordt dan niet dubbel gedaan. Het SPRONG-programma is een instrument dat op deze observatie inspeelt.

Ten tweede is er te weinig massa om duurzame onderzoeksgroepen op te bouwen. Veel groepen zijn klein en kwetsbaar en ze zijn te veel afhankelijk van losse, externe projectsubsidies om een duurzame infrastructuur te realiseren, in de brede zin van het woord. Dan gaat het om het opleiden van docenten tot onderzoeker, het beheren van data, ethische commissies in het leven roepen, leiderschaps- en managementvaardigheden ontwikkelen etc. Ook dit past bij het gedrag van hogescholen, die zich meer richten op groei van groepen dan op groei van het aantal lectoraten. Het SPRONG-programma richt zich op continuïteit door een

perspectief van acht jaar te bieden, en Regieorgaan SIA hoopt (en verwacht) dat de subsidie een vliegwieleffect in termen van financiering teweegbrengt.

Ten derde: het onderzoek op hogescholen ontwikkelt zich goed, maar het ontbreekt volgens Regieorgaan SIA nog aan zeer aansprekende voorbeelden die de maatschappelijke belofte van het hogeschoolonderzoek aantonen (zie ook Commissie Franken, 2018). Levert het onderzoek nou echt een onmisbare bijdrage aan de beroepspraktijk en het mkb om Nederland vooruit te helpen? Veel losse projecten tonen dit aan, maar volgens Regieorgaan SIA was er behoefte aan grotere voorbeelden, die via een langdurig onderzoeksprogramma bewijs kunnen leveren voor de genoemde claim. Een duw in de rug van Regieorgaan SIA was daarvoor nodig. De SPRONG-groepen kunnen dienen als 'lichtend voorbeeld', niet alleen voor externe partijen (mkb, gemeenten, zorgorganisaties en politiek), maar ook voor andere onderzoeksgroepen.

Regieorgaan SIA heeft voor deze ingreep een instrument ontworpen waarin een aantal keuzes zijn gemaakt om zo goed mogelijk aan te sluiten bij de doelen van het programma:

- De subsidie is primair gericht op randvoorwaarden en niet op het financieren van projecten. Voor projecten bestaan andere financieringsinstrumenten, zoals de RAAK-subsidies. Het gaat in het SPRONG-programma om zaken die bijdragen aan de ontwikkeling van een groep of consortium.
- SPRONG biedt een langetermijnperspectief door acht jaar lang te financieren. Het programma moet daarmee zorgen voor continuïteit en zekerheid. De groepen moeten zich kunnen ontwikkelen, zonder dat daarbij hun onderzoeksprogramma te veel afhankelijk is van onzekere en fluctuerende financiering.
- De subsidie nodigt uit tot samenwerking tussen lectoren, tussen hogescholen en tussen hogescholen en andere (kennis)organisaties.
- Regieorgaan SIA heeft ervoor gekozen om de subsidies te verdelen in het domein gezondheid en vitaliteit. Regieorgaan SIA constateerde dat een groot deel van andere subsidies terechtkomen in dit domein en het idee leeft dat onderzoeksgroepen in dit domein verder ontwikkeld zijn, in termen van kwaliteit en capaciteit, dan het onderzoek in andere domeinen. Het domein leent zich dus voor de voorbeeldfunctie waar Regieorgaan SIA naar op zoek is.
- Er is gekozen voor selectiecriteria op basis van de kwaliteit van een voorstel. De selectie moet dus de betere groepen onderscheiden van de mindere.
- De aanvragen moeten zich richten op vraagstukken die zich binnen het brede domein van vitaliteit en gezondheid voordoen in de regionale context. De vier thema's uit de 'Agenda Praktijkgericht Onderzoek Health' (Topsector Life Sciences & Health, 2015), zijn richting gevend.

Met deze keuzes sluit het SPRONG-programma aan bij de gewenste bijdrage van dit instrument. Het programma is expliciet gericht op meer samenwerking, het duurzaam bouwen aan groepen en het ontwikkelen van *best practices*.

Het SPRONG-programma probeert bij te dragen aan het driedelige doel van onderzoek op hogescholen (doorwerking in onderwijs, beroepspraktijk en kennisontwikkeling) en aan de kwaliteitscriteria (methodisch grondig, praktisch relevant en ethisch verantwoord). We observeren dat al deze onderwerpen inderdaad een rol spelen in de selectie. Op die manier, zo is te argumenteren, draagt de subsidie bij aan het verwezenlijken van deze standaarden van goed onderzoek. Enkele punten zijn weliswaar onderdeel van het beoordelingskader van het programma, maar de criteria zijn zo beschreven dat het niet duidelijk is wat van de aanvragers verwacht wordt in hun verdere ontwikkeling. Dat geldt bijvoorbeeld voor de verbinding tussen onderwijs en onderzoek. Het beoordelingskader vraagt wel naar een visie op en strategie voor de verwevenheid tussen onderwijs en onderzoek, maar de *Call for Proposals* geeft niet aan wat Regieorgaan SIA ziet als een goede visie of als een goede verwevenheid tussen onderwijs en onderzoek. Er staat enkel dat de betrokkenheid van studenten en docenten bij het onderzoek moet worden geïntensiveerd. Op deze manier wordt het niet duidelijk wat de bijdrage van de SPRONG-subsidie moet zijn aan, in dit geval, de verbinding tussen onderwijs en onderzoek.

1.3 Drie perspectieven op het SPRONG-programma

Met het SPRONG-programma wil Regieorgaan SIA de kwaliteit van het onderzoek op hogescholen verhogen. Uit onze gesprekken met aanvragers, bestuurders, experts en betrokkenen bij het SPRONG-programma, komen drie perspectieven op deze kwaliteitsbevordering naar voren. SPRONG is gericht op (1) het selecteren en verder stimuleren van de allerbeste groepen; (2) het verder vooruit helpen van groepen met de meeste potentie; (3) het stimuleren van groepen die voor andere groepen en naar buiten kunnen fungeren als inspirerende voorbeelden. De drie perspectieven op het programma zijn van belang, omdat ze van invloed zijn op de verwachtingen van het programma die diverse belanghebbenden hebben. We gaan nu dieper in op deze perspectieven.

Het perspectief dat het programma hoofdzakelijk gericht is op het selecteren en verder stimuleren van de allerbeste groepen is vooral zichtbaar in de opzet van het programma. Een respondent die nauw bij de ontwikkeling van het instrument betrokken is geweest, bevestigt dat dit perspectief in de opzet van het programma is terug te vinden: 'De gehonoreerde groepen waren uit het jasje van de RAAK-subsidies gegroeid. [...] Ze waren al de beste leerlingen van de klas en die krijgen

nu een vliegwiel'. De nadruk op het selecteren van de allerbesten uit zich in het competitie-element van het programma, waarmee de groepen die op vastgestelde criteria het hoogst scoren, de subsidie krijgen. Die criteria gaan deels over het *track record* van de groepen: hoe goed zijn ze in wat ze doen? Hoe ver is hun onderzoek ontwikkeld?

Met een beoogd vliegwieleffect kiest het programma ervoor om de succesvolle groepen nog succesvoller te laten worden in het verkrijgen van externe financiering. Dat leidt onvermijdelijk tot een scheve(re) verdeling van onderzoeksgelden, waar de beste groepen van profiteren. Ook de keuze voor het domein gezondheid en vitaliteit past in dit perspectief. Het domein is gekozen vanuit het idee dat onderzoeksgroepen zich hier tot nu toe het best hebben ontwikkeld en dus 'goed genoeg' of 'rijp' zijn voor een dergelijke programmatische en langdurige subsidie. Tot slot bevestigen enkele penvoerders van zowel toegekende als niet toegekende aanvragen dat de SPRONG-subsidie in het veld van het hogeschoolonderzoek, maar ook daarbuiten, geldt als etiket van onderzoekskwaliteit.

De financiering van het onderzoek op universiteiten kent een langere traditie van selecteren op en stimuleren van topkwaliteit onder de noemer van 'onderzoeksexcellentie'. De kritiek op die manier van financieren is dat er veelal wordt gewerkt met een smalle definitie van kwaliteit en kwantitatieve maatstaven om die te meten.³ Hiervan is binnen het SPRONG-programma geen sprake. Desondanks zijn de mogelijke gevolgen binnen dit perspectief vergelijkbaar: het opeenstapelen van erkenning en financiering bij een selecte groep onderzoeksgroepen of lectoren (bekend als het mattheüseffect) en in het verlengde daarvan het vergroten van de verschillen tussen de top en alles wat qua kwaliteit daaronder zit.

Vertegenwoordigers van Regieorgaan SIA, waaronder enkele leden van de programmacommissie, hebben blijk gegeven een zwaarder accent te leggen op het tweede perspectief, de *potentie* van onderzoeksgroepen. Een lid van de programmacommissie benadrukt dat het niet zozeer gaat om de herbevestiging van kwaliteit of van eerder subsidiesucces of een uitstekend *track record*, maar om de ontwikkeling die de groepen in de toekomst kunnen maken: 'Deze subsidie is bedoeld om die groepen die nog niet zo ver waren in het onderzoek, een sprong vooruit te laten maken. Ik denk dat subsidie altijd is bedoeld om diegene een duwtje in de rug te geven die er zonder subsidie waarschijnlijk niet gekomen zou zijn'. Het gaat dan om het ontwikkelen van nieuwe consortia met nieuwe onderzoeksagenda's, die zich met hulp van de SPRONG-subsidie kunnen ontwikkelen tot duurzame en krachtige onderzoeksgroepen. Het SPRONG-

3 Zie onder andere het Rathenau-rapport Excellentie is niet gewoon (Scholten et al., 2018).

programma is op die manier meer gericht op het stimuleren van toekomstplannen dan het belonen van de kwaliteit die er al is. De beoordelingscriteria gaan deels in op de kwaliteit van de toekomstplannen. Het programma is vanuit dit perspectief een stimuleringsinstrument dat die groepen ondersteunt die de grootste stap in hun ontwikkeling kunnen maken.

Het SPRONG-programma is, vanuit dit derde perspectief, hoofdzakelijk een instrument om een klein aantal groepen als *voorbeeld* te laten functioneren en hen daarbij te ondersteunen. Dit perspectief komt met name terug in de gesprekken met vertegenwoordigers van Regieorgaan SIA. De groepen die de subsidie krijgen hebben een voorbeeldfunctie voor andere groepen, in het organiseren van een onderzoeksgroep, in de kwaliteit van het onderzoek, in de doorwerking in onderwijs en praktijk, etc. De groepen kunnen ook dienen als 'uithangbord' voor de buitenwereld en om de zichtbaarheid van het onderzoek op hogescholen te vergroten.

2 Hoe SPRONG werkt voor onderzoeksgroepen

De respondenten uit dit onderzoek die te maken hebben met de SPRONG-subsidie verwachten veel van het programma. In hoofdstuk 1 hebben we uitgelegd waartoe het programma is ontworpen. In dit hoofdstuk kijken we, op basis van kwalitatieve gegevens, naar wat het SPRONG-programma in deze eerste subsidieronde in beweging zet. We doen dat door in kaart te brengen hoe de aanvragende groepen hun situatie wilden veranderen, hoe zij de aanvraag hebben georganiseerd en hoe de selectie heeft plaatsgevonden. Tot slot belichten we wat er na toekenning is gebeurd met de aanvragende groepen, voor zover het nu al mogelijk is om veranderingen waar te nemen. Dat vertalen we naar de overkoepelende doelen van het programma: focus en massa creëren door het stimuleren van krachtige onderzoeksgroepen.

2.1 Aanvragen: plannen voor ontwikkeling onderzoeksgroepen

Uit de gesprekken met de diverse penvoerders en bestuurders van hogescholen en uit de elf SPRONG-aanvragen is af te leiden hoe de diverse onderzoeksgroepen hun situatie vóór de SPRONG-aanvraag zagen en hoe zij die wilden veranderen. We beschrijven zes onderwerpen waarop de aanvragers zich willen ontwikkelen. Het zijn geaggregeerde inzichten, omdat we de anonimiteit van de groepen beschermen en dus niet in detail kunnen ingaan op individuele gevallen.

Gezamenlijke onderzoeksprogramma's

De belangrijkste gemene deler bij de aanvragende groepen is het idee dat lectoraten binnen één en dezelfde eenheid (kenniscentrum, academie, faculteit) en tussen eenheden nog te weinig samenwerken en een gezamenlijk onderzoeksprogramma of onderzoeksprofiel hebben gevormd. Zeven van de elf aanvragen zijn erop gericht om lectoraten vanuit meerdere onderzoekseenheden van één hogeschool beter met elkaar te verbinden door de SPRONG-subsidie. In twee andere aanvragen zijn naast diverse lectoraten uit verschillende eenheden ook nog lectoraten van meerdere hogescholen betrokken. Bij één aanvraag zijn slechts twee lectoraten van één eenheid betrokken, en bij de laatste aanvraag is één lectoraat van één eenheid betrokken.

Bestuurders, lectoren, experts en Regieorgaan SIA delen de observatie die ook in de officiële BKO-evaluaties van de betrokken onderzoekseenheden staat: dat lectoraten nog onvoldoende samen optrekken op het gebied van gezamenlijke onderzoeksprogramma's. Het programmatisch nadenken en organiseren van het onderzoek kan volgens deze bronnen beter en scherper.

Coördinatie en consortiummanagement

Gezien het bovenstaande is het logisch dat in veel van de aanvragen wordt voorgesteld om met de subsidie de samenwerking tussen de diverse lectoraten en met externe partners te verbeteren, door te investeren in coördinatie en consortiummanagement. De aanvragen stellen voor nieuwe functies te creëren waarin medewerkers deze taak op zich kunnen nemen en nieuwe structuren - ('platforms', 'academies') om vorm te geven aan het programmatisch samenwerken. In sommige aanvragen gaat het om het verstevigen van bestaande structuren.

Deskundigheidsbevordering is hoofdzakelijk gericht op onderzoeksvaardigheden, integriteit en uitwisseling van kennis en ervaring. De aanvragen besteden weinig aandacht aan het ontwikkelen van leiderschaps- en managementvaardigheden voor lectoren en senior (docent-)onderzoekers.

Netwerken en regionale inbedding

Bij de aanvragen is grofweg een indeling te maken in groepen die redeneren vanuit een bestaand onderzoek, en een bestaand netwerk, en groepen die juist een nieuw samenwerkingsverband proberen op te zetten. Er zijn zowel toegekende aanvragen die doorgaan met een bestaand onderzoek en netwerk, als toegekende aanvragen die min of meer een nieuw samenwerkingsverband opzetten. Er is dus in dit onderscheid geen duidelijk verschil tussen wel en niet toegekende aanvragen.

Dataverzameling en -management

De groepen geven in de aanvragen aan, dat hun datamanagement voor verbetering vatbaar is. Dat betreft onder andere de opslag en beveiliging van data, het borgen van integriteit bij het verzamelen van data, de toegankelijkheid van data en het implementeren van een datamanagementplan.

Versterken doorwerking onderwijs en beroepspraktijk

Deze twee onderwerpen staan centraal in alle aanvragen. Het geeft aan dat de groepen denken dat de doorwerking beter kan. Met het oog op de verdere samenwerking met de beroepspraktijk door consortiumvorming en vraagarticulatie in de praktijk, zijn de maatregelen om de doorwerking naar de beroepspraktijk te verbeteren vaak helder en concreet. Wat de groepen met de SPRONG-subsidie willen doen om de verbinding met het onderwijs te verbeteren, is niet altijd

concreet. In sommige gevallen zijn er plannen om een coördinator aan te stellen voor een betere verbinding, of zijn er werkpakketten opgesteld gericht op het betrekken van het onderwijs bij het SPRONG-programma. In andere gevallen blijkt uit de aanvraag wel het belang van een verbinding met het onderwijs, maar blijft het in de aanvragen bij het inzetten op reeds bestaande plannen, zoals het inzetten van meer docent-onderzoekers.

Bestuurlijke inbedding

De bestuurlijke inbedding van de onderzoekstaak op de hogescholen uit dit onderzoek is sterk ontwikkeld. Zonder uitzondering ruimen de hogescholen een prominente plaats in voor onderzoek in hun strategische visies en beleidsplannen. De bestuurlijke ondersteuning van het onderzoek krijgt vorm door de verdeling van de basisfinanciering die de hogeschool ontvangt voor onderwijs en onderzoek. Veel van de hogescholen besluiten om een hoger deel van dit budget toe te wijzen aan onderzoek dan dat in de financiering is 'aangewezen' als onderzoeksgeld.⁴ Daarnaast organiseren de meeste hogescholen ondersteuning voor het aanvragen van externe financiering, voor datamanagement en voor andere randvoorwaarden.

Wat de hogescholen precies verwachten van het onderzoek verschilt wel. De meeste hogescholen geven aan uiteindelijk te streven naar een volledige integratie van onderzoek en onderwijs. Een onderscheid is nu nog te maken in hogescholen waar onderzoek meer in het teken staat van onderwijs, en hogescholen waar onderzoek meer in het teken staat van (praktijk)kennisontwikkeling. Dat is terug te zien in hoe de hogescholen hun onderzoek organiseren. Sommige hogescholen creëren kenniscentra, waarin het onderzoek bewust niet direct gekoppeld is aan opleidingen en de lectoren niet worden aangestuurd door een directeur die ook het onderwijs aanstuurt. Andere hogescholen brengen de opleidingen en de lectoraten juist organisatorisch bij elkaar in bijvoorbeeld academies of faculteiten.

Ook hier is er geen duidelijk verschil te zien tussen de groepen met een toegekende en met een niet toegekende subsidie. Evenmin is er een patroon tussen toekenning van de SPRONG-subsidie en de ratio lector-student.⁵

2.2 Organisatie van de aanvragen

Bij de meeste penvoerende hogescholen was het snel duidelijk wie een aanvraag voor het SPRONG-programma zou indienen. De CvB's van de hogescholen

4 De hogescholen ontvangen een lumpsum met daarin een onderzoeks- en een onderwijsdeel. Zij hebben de vrijheid om zelf te kiezen hoeveel van de lumpsum naar onderzoek en naar onderwijs gaat.

5 Hiervoor gebruiken we gegevens van <https://www.rathenau.nl/nl/wetenschap-cijfers/geld/inkomsten-uitgaven-van-universiteiten-en-hogescholen/praktijkgericht>.

hebben zich gemengd in het aanvraagproces en een rol gespeeld bij de keuze wie zou gaan aanvragen. Zij letten op twee zaken: (1) welk onderzoek/lectoraat past inhoudelijk het best bij de *call*; en (2) welke groep/lectoraat heeft het beste *track record* qua netwerk en onderzoekskwaliteit? Er is nauwelijks sprake geweest van interne competitie. De uitdaging voor de hogescholen was om meerdere lectoraten en kenniscentra/faculteiten/domeinen/academies met elkaar in de aanvraag te verbinden. Daar zijn verschillende formules uitgekomen, zoals in de vorige paragraaf te lezen valt.

In het algemeen hebben de penvoerders het aanvraagproces ervaren als een proces dat plaatsvond onder grote tijdsdruk, omdat er zowel een procesmatig aspect (consortium, netwerk) als een inhoudelijk aspect (onderwerp, onderzoeksvragen) aan de aanvraag verbonden was. Sommige groepen hebben hun aanvraag hoofdzakelijk geschreven vanuit een bestaand netwerk. Zij hadden het procesmatige aspect relatief snel op orde, zoals toezeggingen, handtekeningen en de vraagarticulatie bij hun partners. Bij het schrijven van de aanvragen bleek dit een belangrijk verschil te maken, omdat deze aanvragers meer tijd hadden voor de inhoud en het concretiseren van hun plannen. Andere aanvragen waren gericht op de ontwikkeling van nieuwe netwerken of samenwerkingsvormen. Zij moesten veel tijd stoppen in het organiseren en de *commitment* van hun netwerk voor de aanvraag.

Het schrijven van de aanvraag is in de meeste groepen een proces geweest waarin plannen en teksten heen en weer zijn gegaan tussen een ondersteuner/procesbegeleider, de penvoerende lectoren en andere betrokken lectoren of praktijkpartners. Bij veruit de meeste aanvragen was een procesbegeleider of ondersteuner betrokken. De invulling van die functie was divers, evenals de ervaringen daarmee. In sommige gevallen heeft de penvoerende hogeschool een externe kracht ingehuurd die de aanvraag daadwerkelijk op papier heeft gezet, met *input* van de betrokken lectoren. In andere gevallen was de ondersteuning meer gericht op het begeleiden van het proces en het aanscherpen van de plannen. In weer andere gevallen bleef de ondersteuning beperkt tot hulp bij de administratieve en financiële onderdelen. Waar de respondenten deze laatste functie over het algemeen als onmisbaar zien, zijn er enkele penvoerders die de betrokkenheid van een externe auteur als minder positief hebben ervaren. Zij vermoeden dat de inhoud van hun onderzoek op deze manier minder goed op papier is gezet dan wanneer ze het zelf zouden hebben gedaan. Deze respondenten wijzen op het belang van de eindverantwoordelijkheid bij de penvoerders met inhoudelijke expertise.

2.3 Selectie

In de eerste SPRONG-ronde zijn vier zeer verschillende consortia geselecteerd. In sommige toegekende aanvragen is een grote hoeveelheid lectoren betrokken, in een andere slechts één. In sommige gevallen gaat het om grote hogescholen die onderzoek al langere tijd een prominente plek geven, bij andere staat het onderzoek voornamelijk in het teken van het onderwijs. Ook inhoudelijk is de selectie divers (binnen het brede domein van gezondheid in vitaliteit). Een vertegenwoordiger van Regieorgaan SIA ziet de selectie als verrassend en theoretisch interessant, want de subsidie wordt nu gebruikt in verschillende omstandigheden.

De selectie van de vier groepen laat zien dat het aangaan van (nieuwe) samenwerkingen een belangrijke, maar geen allesbepalende rol heeft gespeeld in de toekenning. In twee van de vier toegekende aanvragen is gekozen voor een duidelijke nieuwe samenwerkingsvorm met meerdere lectoren van verschillende hogescholen. Eén aanvraag koos voor een intensievere interne samenwerking tussen lectoren en de vierde aanvraag gaat de subsidie gebruiken voor een min of meer al bestaande onderzoeksgroep. De aanvragen die het niet hebben gehaald zijn voornamelijk gericht op intensievere samenwerking binnen één hogeschool en met partijen uit de beroepspraktijk.

De selectie sluit aan bij de ideeën en doelen van het programma, zoals geformuleerd in hoofdstuk 1:

- De selectie sluit grotendeels aan bij de verwachting dat SPRONG zou aanzetten tot **meer samenwerking** tussen lectoraten en tussen hogescholen. Er zijn twee aanvragen die nadrukkelijk inzetten op samenwerking tussen hogescholen en die aanvragen zijn ook toegekend. Er is ook één (toegekende) aanvraag die nauwelijks inzet op samenwerking met andere lectoren of andere hogescholen. Daar focust de samenwerking zich met name op andere externe partners en universiteiten. De vierde toegekende aanvraag richt zich op verdere samenwerking binnen een faculteit.
- De selectie sluit gedeeltelijk aan bij de wens om meer **capaciteit** te creëren en te werken aan **duurzame onderzoeksgroepen**. Bij de toegekende aanvragen en ook bij de niet toegekende aanvragen is er veel capaciteit georganiseerd rondom een specifiek onderzoeksthema. Over de duurzaamheid van de onderzoeksgroepen kan pas iets gezegd worden over enkele jaren. Bij twee van de vier toegekende aanvragen zien enkele respondenten risico's voor de continuïteit: (1) als de groep afhankelijk is van één lector, is het onzeker wat er gebeurt wanneer deze lector besluit te vertrekken; (2) als de groep bestaat uit vele lectoren van verschillende hogescholen, bestaat er een afstemmings- en commitmentrisico, er zijn in dat geval (nog) geen structuren om op terug te

vallen zoals dat het geval is *binnen* hogescholen. De tijd moet leren of er bij de geselecteerde groepen daadwerkelijk op een duurzame manier meer capaciteit ontstaat.

- Het valt eveneens nog te bezien of de groepen voldoen aan de wens om een duidelijke **voorbeeldfunctie** te hebben. Dat zal met name afhangen van de mate waarin het leerproces van deze vier groepen onderdeel wordt van een collectief leerproces.

Een lid van de programmacommissie geeft aan dat de commissie de groepen heeft geselecteerd die de grootste stap vooruit konden zetten. Ze hebben dus hoofdzakelijk naar hun potentie gekeken. Desalniettemin vertelt dezelfde respondent dat de programmacommissie graag meer duidelijkheid had gehad van Regieorgaan SIA of het onderliggende doel van het SPRONG-programma gericht is op het selecteren van de beste groepen of de groepen met de meeste potentie. De nadruk op potentie heeft er volgens het lid van de commissie niet voor gezorgd dat de commissie de groepen die al ver in hun ontwikkeling zijn, links heeft laten liggen. De vier geselecteerde aanvragen hadden volgens deze respondent het beste *track record* en het betrof tegelijkertijd de groepen met de meeste potentie.

2.4 Naar krachtige onderzoeksgroepen

Voor de groepen die een SPRONG-subsidie hebben ontvangen heeft het programma een grote meerwaarde voor hun ontwikkeling als onderzoeksgroep of onderzoeksnetwerk.

De SPRONG-subsidie heeft drie belangrijke effecten die enkel opgaan voor de ontwikkeling van de onderzoeksgroepen *met* een toegekende aanvraag.

- **Versnelling en verbetering:** ten opzichte van de niet toegekende aanvragen kunnen de SPRONG-groepen hun ontwikkeling versnellen en verbeteren. Ze hebben relatief ruime financiering voor hun plannen en hoeven dus niet te wachten op projectgelden of ruimere financiering door hun hogeschool om processen in gang te zetten. De groepen gebruiken het geld voor dataverzameling, datamanagement, uitbreiding van hun onderzoekscapaciteit, het structureren van de samenwerking met anderen en het verstevigen van hun netwerk door periodieke bijeenkomsten in daarvoor opgerichte verbanden. De plannen voor deze zaken blijven bestaan in de groepen zonder SPRONG-subsidie, maar zij geven aan daar nu aanzienlijk minder ruimte, tijd en geld voor te hebben dan wanneer ze wel de SPRONG-subsidie hadden ontvangen.
- **Continuïteit en *commitment*:** gezien de korte periode die sinds toekenning/afwijzing is verstreken, is het nog onzeker welk deel van de

plannen daadwerkelijk uitgevoerd gaat worden en hoe de groepen en consortia zich in de toekomst gaan ontwikkelen. Dat geldt zowel voor de toegekende als de afgewezen aanvragen. Volgens de door ons gesproken penvoerders is de grote meerwaarde van de SPRONG-subsidie dat er een basis is waarop de consortia kunnen terugvallen. Met SPRONG-financiering is er harde *commitment* van onderzoekers en praktijkorganisaties om bij te dragen aan een meerjarig programma. Dat betekent ook dat, wanneer er tegenslag is (geen projectfinanciering, personele wisselingen), de partijen kunnen terugvallen op een programma en bijbehorende financiering. De continuïteit is daarmee voor een relatief lange periode van acht jaar verzekerd. Dit geldt niet voor de groepen zonder SPRONG-subsidie. Hun plannen zijn fragieler en voor hen is het moeilijker om met tegenslagen om te gaan. Er is bovendien geen harde afspraak om voor een langere periode betrokken te blijven bij een gezamenlijk opgesteld programma. Deze aanvragers ervaren dat als knelpunt voor hun ontwikkeling.

- Status en naam: volgens gesproken penvoerders van toegekende en afgewezen aanvragen heeft de SPRONG-subsidie een belangrijk effect op de status van hun groep. Externe partners, zoals bedrijven en universiteiten, zien hun groep of consortium als volwaardige partner. Dat heeft te maken met de status, omvang en duur van de subsidie, maar ook met het feit dat nu meerdere lectoren onder één naam/noemer naar buiten treden. Het programma dat de groepen gestart zijn op basis van de SPRONG-subsidie, dient als herkenningspunt voor anderen. Ze zijn ‘opeens’ een serieuze samenwerkingspartner, bijvoorbeeld voor universiteiten, met SPRONG als een soort kwaliteitslabel. Daarnaast helpt de SPRONG-subsidie, voor zover daar nu al iets over te zeggen is, bij het verkrijgen van erkenning en nieuwe financiering binnen de wereld van het hogeschoolonderzoek. Respondenten herkennen dit effect van hun collega’s op de universiteit.

2.5 Focus en massa

Het doel van het SPRONG-programma is om met het versterken van onderzoeksgroepen bij te dragen aan focus en massa in het hogeschoolonderzoek.

Nieuwe organisatievormen en vooral het bundelen van onderzoekscapaciteit rondom een gezamenlijk onderzoeksthema dat daarbij hoort, zijn vooralsnog belangrijke effecten van het SPRONG-programma. Dit effect geldt voor alle aanvragen; het proces is in gang gezet door het schrijven van de aanvraag en is blijven doorwerken ook na de toekenning of afwijzing van de aanvragen. De penvoerders van de afgewezen voorstellen geven aan dat zij voor het merendeel verder gaan met hun plannen om samen te werken en capaciteit te bundelen. Zoals

deze penvoerder uitlegt: 'Wat in het voorstel staat, zijn we toch aan het doen. Het zal alleen zes keer zo traag gaan en veel meer creativiteit vergen. De aanvraag heeft ons wel wat gebracht en we gaan er op de lange termijn aan werken.' Zonder de SPRONG-subsidie zal het proces dus langzamer verlopen en is het consortium fragiel. Het is nog te vroeg om van een blijvend effect te spreken, maar de aanzet lijkt gezet.

Op deze manier zorgt enkel het uitzetten van de SPRONG-call al voor focus en massa. We zien dus dat niet enkel de *financiering zelf*, maar ook het *voorzicht van financiering* de samenwerking en bundeling van krachten op gang brengt. Een van de penvoerders van een toegekende aanvraag was daar zeer duidelijk over. Deze penvoerder vertelde dat de leden van het nieuwe consortium sterk naar elkaar waren toegegroeid en veel onder de nieuwe gezamenlijk vlag opereerden, maar voor het eerste jaar een onderbesteding van hun financiering hebben. In andere woorden, het was niet de daadwerkelijke besteding van onderzoeksgeld die voor hen de winst in het eerste jaar had gebracht, maar veeleer de samenwerking om tot een gezamenlijk onderzoeksprogramma te komen.

Door te selecteren op de kwaliteit van de groep en de aanvraag en door de positieve effecten die de subsidie heeft op de ontwikkeling van de groepen, is het aannemelijk dat het SPRONG-programma zorgt voor 'verticale differentiatie'. Hieronder verstaan we een groter wordend verschil in kwaliteit tussen onderzoekers, onderzoeksgroepen of onderzoeksinstellingen. Dat zou betekenen dat de voorsprong van de vier consortia met een toegekende subsidie, die volgens de selectie al een voorsprong hadden op de andere groepen, groter zal worden in de komende acht jaar.

3 Ervaringen met de eerste SPRONG-ronde

Regieorgaan SIA ziet de eerste, huidige SPRONG-ronde als een *pilot*. Dat de diverse betrokkenen nog kunnen leren van deze pilot, blijkt uit de gesprekken die wij voerden. In dit hoofdstuk gaan we in op de ervaringen van de gesproken bestuurders en penvoerders met het programma, aan de hand van twee onderwerpen waarvan de programmacommissie in de bijgewoonde vergadering en in de interviews heeft aangegeven dat ze voor haar van belang zijn: (1) de kwaliteit van de aanvragen en (2) de manier waarop de programmacommissie de vier SPRONG-groepen gaat begeleiden en evalueren.

3.1 Kwaliteit van de aanvragen

De programmacommissie heeft aangegeven over het algemeen teleurgesteld te zijn in het niveau van de aanvragen. Volgens de gesprekken met leden van de programmacommissie mag men 'conclusies trekken' uit het feit dat de commissie slechts vier aanvragen heeft gehonoreerd, terwijl er ruimte was voor vijf toekenningen. De gesproken commissieleden benadrukken overigens dat er op geen enkele manier is getornd aan de eisen voor toekenning: de vier geselecteerde groepen voldoen aan alle gestelde criteria voor toekenning en de commissie heeft vertrouwen in de plannen van deze groepen.

Op basis van onze interviews zien wij drie factoren die hebben bijgedragen aan de lage beoordelingsscores van de aanvragen en de teleurstelling daarover bij Regieorgaan SIA.

1. **Onduidelijkheid in de SPRONG-call.** Vrijwel alle aanvragers die we hebben gesproken, geven aan dat zij de *call* op punten onduidelijk vonden of dat zij een andere interpretatie van de *call* hadden dan de programmacommissie. De meeste onduidelijkheid is ontstaan over de opdracht of het uiteindelijke doel van het programma. Dat doel is anders dan in de 'gebruikelijke' RAAK-programma's. Het gaat in het SPRONG-programma niet om *projectaanvragen*, maar om een aanvraag waarin de groep beschrijft hoe ze met investeringen in randvoorwaarden zich kan ontwikkelen tot een 'krachtige' onderzoeksgroep en een bijbehorend onderzoeksprogramma kan vormen. Enkele van de afgewezen aanvragers geven aan dat hun aanvraag is beoordeeld als onderzoeksproject en niet als onderzoeksprogramma. Dat

wil zeggen dat de aanvraag te veel is beoordeeld op de output en inhoud van het onderzoek zelf en niet op het versterken van (de randvoorwaarden van) de onderzoeksgroep. Ook de term 'krachtige onderzoeksgroep' leidde tot onduidelijkheid bij de aanvragers. De *call* verwijst naar de vijf kwaliteitsstandaarden uit het BKO als richtlijn voor een krachtige onderzoeksgroep. Die zijn, aldus sommige aanvragers, onvoldoende duidelijk als kader voor het SPRONG-programma. Bovendien was het voor de aanvragers niet altijd helder wat een *groep* precies betekent of waar de voorkeur van Regieorgaan SIA naar uit gaat. Betreft het een samenwerkingsverband met meerdere lectoren van meerdere hogescholen of kan het ook een enkel lectoraat zijn?

2. **Uitvoerige aanvraag, maar weinig tijd.** De SPRONG-*call* vraagt veel van aanvragers: geef een inhoudelijke focus voor een periode van acht jaar, geef dat vorm in een groot (regionaal) netwerk met onderwijs, beroepspraktijk en andere kennisinstellingen en omschrijf welke randvoorwaarden je wilt verbeteren om een krachtige onderzoeksgroep te worden (of blijven). Veel aanvragers zagen dit als een (te) grote opdracht die in korte tijd (ongeveer drie maanden) gerealiseerd moest worden. Dat geldt het meest voor lectoren en onderzoeksgroepen die in deze periode nog tot een gezamenlijke inhoudelijke focus moesten komen én de betrokkenheid van partners uit de praktijk moesten organiseren én nog een interne route moesten volgen. Enkele aanvragers melden dat zij hebben getwijfeld over al dan niet een aanvraag te schrijven. Niet iedereen was overtuigd dat de onzekere uitkomst van een soms onduidelijk opgeschreven *call* de investering waard zou zijn. De programmacommissie heeft aangegeven dat in veel aanvragen onduidelijk taalgebruik en niet concrete plannen meespeelden in hun minder positieve oordelen. Dat heeft mogelijk te maken met de eerste twee factoren; er was niet altijd genoeg helderheid over de bedoeling van het programma en de aanvragers hadden niet altijd de tijd om hun voorstel scherp genoeg op papier te krijgen.
3. **Verschillende verwachtingen van een goede aanvraag.** Enkele aanvragers hebben aangegeven te twijfelen of hun beeld van een goede aanvraag wel overeenkomt met het beeld dat de beoordelingscommissie heeft van een goede aanvraag. De vrees bij betrokkenen is dat de kwaliteit van de voorstellen te veel vanuit een medisch-academisch perspectief is beoordeeld en niet zozeer vanuit een praktijkgericht perspectief, waarin andere ideeën bestaan over kwaliteit, methodologie en doorwerking. Enkele aanvragers hebben door de schriftelijke *feedback* op hun voorstel het idee gekregen, dat ze met mondelinge toelichting op hun plannen de beoordelingscommissie een beter beeld van hun aanvraag hadden kunnen geven. Deze aanvragers vermoedden in sommige gevallen een verschil van interpretatie van de tekst dat relatief gemakkelijk verholpen had kunnen

worden in een gesprek. Daarin voorzag de procedure niet voor alle penvoerders, enkel voor de aanvragen die in de initiële beoordeling hoog hadden gescoord. Regieorgaan SIA heeft bewust een commissie samengesteld die niet volledig werkzaam is op hogescholen, maar juist ook een achtergrond heeft binnen universiteiten, de beroepspraktijk en bij andere stakeholders. Dit garandeert een diversiteit aan perspectieven, maar maakt ook het bereiken van een gedeeld referentiekader lastiger. Onze observatie dat het ontwikkelen van een gezamenlijk referentiekader om specifieke aandacht en inspanning vraagt, komt overeen met een bevinding van de evaluatiecommissie die Regieorgaan SIA in 2017 heeft geëvalueerd. Zij stelt dat beoordelingscommissies beoordelingskaders soms anders begrijpen dan aanvragers, en dat er gemakkelijk interpretatieverschillen ontstaan door een (nog) 'gebrekig referentiekader voor de beoordeling' (Regieorgaan SIA, 2017c, p.11). Ook onderzoeker op het gebied van praktijkgericht onderzoek Daan Andriessen (2016, p.27) stelt dat 'het afwijzen van voorstellen door subsidiegevers deels veroorzaakt [wordt] doordat sommige leden van beoordelingscommissies weinig affiniteit hebben met praktijkgericht onderzoek of er vrij traditionele normen voor onderzoek op na houden'.

3.2 Evaluatie en monitoring

Regieorgaan SIA heeft ervoor gekozen om een programmacommissie in te stellen die voor een langere tijd bij het SPRONG-programma is betrokken. Die programmacommissie bestaat uit de commissie die eerder al de aanvragen heeft beoordeeld, aangevuld met enkele andere leden. De programmacommissie is de gehele periode van acht jaar betrokken bij de SPRONG-ronde. Ze spelen een rol in de tussentijdse evaluatie en monitoring en proberen de vier geselecteerde groepen zo goed mogelijk te begeleiden. De programmacommissie heeft in die rol veel vrijheid om hieraan een eigen invulling te geven.

Regieorgaan SIA en de programmacommissie hebben een uitgebreid monitorings- en evaluatieschema opgesteld, waarin de groepen elk jaar moeten rapporteren over hun ontwikkeling. Na vier jaar volgt er een officieel evaluatiemoment. De programmacommissie kan dan besluiten om de subsidie te stoppen. Dat is afhankelijk van de vraag of de groepen voldoen aan de eis van 50% cofinanciering en de beoordeling van de programmacommissie. De programmacommissie geeft aan dat het voor haar hoofdzakelijk gaat om constructief meedenken en niet om een 'harde' beoordeling.

Een van de leden van de programmacommissie vertelt dat de programmacommissie vindt dat haar taak meer is dan selectie en beoordeling. De

leden willen het gehele traject van acht jaar betrokken zijn, door te begeleiden, te ondersteunen en te monitoren. Deze respondent geeft ook aan dat het voor de programmacommissie vooraf niet duidelijk was hoe het monitorings- en evaluatieproces er uit zou komen te zien en op welke criteria de groepen beoordeeld zouden worden. Dit geeft aanleiding tot drie reflecties met betrekking tot het proces van evaluatie, monitoring en begeleiding:

1. Penvoerders van de toegekende aanvragen laten blijken dat ze het prettig vinden dat de commissie constructief meedenkt met de onderzoeksgroepen gedurende het hele traject. De groepen kunnen op deze manier ook meedenken over de manier waarop ze geëvalueerd worden en met welke criteria.
2. Desalniettemin zorgt de onduidelijkheid over het monitorings- en evaluatieproces bij de start voor de programmacommissie en de vier SPRONG-groepen voor onzekerheid over het evaluatiemoment na vier jaar. Ook voor de coaches uit de programmacommissie is het belangrijk dat ze weten hoe ze kunnen bijsturen. Dat kan alleen als het beoordelingskader in een vroeg stadium voldoende houvast en richting biedt. Daarnaast speelt de vraag hoe 'hard' het evaluatiemoment zal zijn: bij welke beoordeling wordt de subsidie stopgezet? Dit punt sluit aan bij de eerder geconstateerde onduidelijkheid over een 'krachtige onderzoeksgroep'. Wat is een krachtige onderzoeksgroep, naast dat het moet voldoen aan de standaarden van het BKO?
3. Het is ingewikkeld om zowel mentor/begeleider van de groepen te zijn als beoordelaar, geeft een van de leden van de programmacommissie aan. De rollen van mentor, met wie de penvoerders in een vertrouwde omgeving hun ontwikkeling kunnen delen, en van beoordelaar, die beslist over voort- of stopzetten van de subsidie, botsen met elkaar.

4 Ontwikkeling van onderzoeksgroepen

Uit meerdere initiatieven, beleidsdoelen en gesprekken blijkt dat financiers, onderzoekers en hogescholen zich inspannen voor versteviging en verduurzaming van onderzoekseenheden. Het SPRONG-programma is daar een goed voorbeeld van, maar ook de uitbreiding van lectoraten en het opzetten van onderzoeksinfrastructuur wijzen hierop. Onderzoeksgroepen en bijvoorbeeld kenniscentra dienen in deze ontwikkeling als eerste referentiepunt. Daar vindt het onderzoek plaats. De vraag is daarom: wat bepaalt of onderzoeksgroepen zich positief ontwikkelen, in termen van kwaliteit en capaciteit? Hoe kunnen zij hun onderzoek verbeteren? Hoe zorgen ze voor meer focus en massa? Hoe zorgen ze voor meer doorwerking naar onderwijs, beroepspraktijk en kennisontwikkeling? In dit hoofdstuk bespreken we de randvoorwaarden die onderzoeksgroepen verder brengen en waar deze groepen behoeften aan hebben. De huidige SPRONG-ronde en toekomstige SPRONG-rondes kunnen inspelen op de inzichten uit dit hoofdstuk.

4.1 Ontwikkeling waarheen?

Het gaat in dit hoofdstuk specifiek om de ontwikkeling van onderzoeksgroepen op hogescholen. In deze paragraaf combineren we diverse ideeën, voortkomend uit gesprekken en documenten, over hoe deze ontwikkeling van onderzoeksgroepen zou moeten gaan.

In het SPRONG-programmakader wordt ontwikkeling van onderzoeksgroepen omschreven in termen van 'opbouw en uitbouw van krachtige onderzoeksgroepen' (Regieorgaan SIA, 2017a, p.5). Nadere toelichting wijst op de vijf standaarden die in het BKO gebruikt worden voor evaluaties (zie Bijlage 1). In deze zin beziet het SPRONG-programma de ontwikkeling van onderzoeksgroepen dus niet anders dan de gezamenlijke afspraak, zoals vastgelegd in het BKO. Het SPRONG-programmakader benadrukt dat het versterken van onderzoeksgroepen uiteindelijk moet leiden tot meer 'focus en massa'. Op groepsniveau betekent dat enerzijds *duidelijkere profilering en onderwerpkeuze* en anderzijds meer *onderzoekscapaciteit*.

De opbouw en uitbouw van krachtige onderzoeksgroepen en meer focus en massa moeten met behulp van het SPRONG-programma bereikt worden door de randvoorwaarden voor onderzoek te versterken. Dat impliceert dat de ontwikkeling

van onderzoeksgroepen vooral gericht moet zijn op datamanagement, het opleiden van onderzoekers, een betere infrastructuur voor samenwerking, en vergelijkbare zaken.

Uit de gevoerde gesprekken en de georganiseerde bijeenkomst met betrokkenen, komen diverse andere aandachtspunten naar voren over de ontwikkeling van onderzoeksgroepen op hogescholen.

Een veel gehoorde opmerking is dat onderzoeksgroepen, en in het verlengde daarvan hogescholen, vooral moeten werken aan hun onderscheidende karakter ten opzichte van universiteiten en andere onderzoeksinstellingen. De ontwikkeling van onderzoeksgroepen moet dus gaan over het laten zien van de unieke meerwaarde van hogeschoolonderzoek en het gaandeweg ontwikkelen van eigen standaarden voor kwaliteit, impact en methodologie. Onderzoeksgroepen moeten dus geen 'academische' kenmerken van krachtige groepen nastreven (ook wel *academic drift* genoemd), maar hun eigen pad ontwikkelen.

Daar tegenover staat een meer universeel idee van kwaliteitsontwikkeling die onderzoeksgroepen moeten doormaken. Het hogeschoolonderzoek zou volgens dit idee juist een voorbeeld moeten nemen aan universiteitsonderzoek waar de betrouwbaarheid en validiteit van onderzoek voorop staan en er solide systemen bestaan om dat te waarborgen. Voorstanders van dit idee vinden dat onderzoeksgroepen moeten professionaliseren en met name op het gebied van hun methodologie, die nog niet sterk genoeg is, zeker als men het vergelijkt met onderzoek op universiteiten.

Weer een ander idee is gericht op maatschappelijke impact: onderzoeksgroepen zouden zich nog veel sterker moeten ontwikkelen als *missing link* om kennis écht grote impact te laten hebben op praktijkorganisaties en maatschappelijke vraagstukken. Onderzoeksgroepen zouden, ondanks de nadrukkelijke wens van beleidsmakers, bestuurders, de beroepspraktijk, te weinig bezig zijn met het formuleren van onderzoeksvragen in samenwerking met praktijkorganisaties en de doorwerking van het onderzoek bij die organisaties.

Sommige respondenten wijzen juist op de meerwaarde die hogeschoolonderzoek kan hebben voor het onderwijs als belangrijkste ontwikkelingsdoel. Zij zeggen dat de meerwaarde nog veel groter kan zijn, wanneer (enerzijds) onderzoeksgroepen en hogescholen beter voor ogen hebben waartoe een verbinding tussen onderzoek en onderwijs moet leiden. Welke vaardigheden moeten studenten ontwikkelen? Hoe draagt het onderzoek precies bij aan die vaardigheden? En welke rol heeft de onderzoeksgroep daarin? Anderzijds zijn er organisatorische horden te nemen om de verbinding tussen onderwijs en onderzoek verder te ontwikkelen en uiteindelijk

geen organisatorisch onderscheid tussen onderwijs en onderzoek meer te hebben. De onderzoeksgroep functioneert als centrale schakel en moet zich dus ontwikkelen als belangrijkste verbinder tussen onderzoek, beroepspraktijk en onderwijs.

De gemene deler in deze verschillende ideeën over de ontwikkeling van onderzoeksgroepen zit in het duurzame karakter en continuïteit van de ontwikkeling. Voor alle ideeën is het van belang dat de onderzoeksgroepen een langetermijnperspectief hebben en kunnen voortbouwen op eerdere ervaringen, of dat nou is voor hun onderscheidende karakter, methodologische professionalisering, het netwerk dat ze nodig hebben voor meer impact of een betere verbinding tussen onderwijs en onderzoek.

Naast de bovengenoemde kenmerken van goede onderzoeksgroepen, zijn er ook veel onzekere kenmerken. Vragen die in dit onderzoek naar voren kwamen bij lectoren en andere betrokkenen gaan met name over de structuur en inrichting van een krachtige onderzoeksgroep. Hoe ziet een goede groep eruit qua samenstelling en 'basisinrichting'? En ook over financiering leven vragen: wat is een goede balans tussen externe financiering en eerste geldstroom? Welke verdelingsparameters werken het best binnen hogescholen?

4.2 Factoren die bijdragen aan verdere ontwikkeling

Diverse factoren dragen bij aan de ontwikkeling van onderzoeksgroepen. We noemen in deze paragraaf zes belangrijke factoren, die tijdens ons onderzoek naar voren zijn gekomen. Onze bevindingen worden ondersteund door andere rapporten over de ontwikkeling van hogeschoolonderzoek en onderzoeksgroepen. Het overzicht in deze paragraaf is niet uitputtend.

Het gaat om de volgende factoren: (1) het onderzoeksnetwerk; (2) focus en (kritieke) massa; (3) het doorvertalen van ideeën over kwaliteit en praktijkgericht onderzoek naar de eigen praktijk; (4) (bestuurlijke) ondersteuning; (5) ervaring met subsidieaanvragen en eerder subsidiesucces; en (6) het hr-beleid van de hogeschool.

Netwerk, waaronder samenwerkingsrelaties met andere kennisinstellingen

'Een goed netwerk, maakt een goede groep', vertelde een respondent. Het werken aan een goed netwerk is een van de factoren die zowel in diverse eerdere

onderzoeken als in ons eigen onderzoek naar voren kwam als zeer belangrijk.⁶ Een goed netwerk helpt in alle onderdelen van praktijkgericht onderzoek: vraagarticulatie, aanvragen schrijven (zoals we zien bij SPRONG), een verbinding maken tussen onderwijs, onderzoek en beroepspraktijk, doorwerking naar praktijkorganisaties, werken aan maatschappelijke uitdagingen, een positie innemen in het kennisecosysteem/de kennisketen.

Een goed netwerk is groot en divers, een netwerk waarin iedereen van elkaar weet wat men aan de ander heeft. Er bestaat een gedeeld belang, maar er zijn ook complementaire taken en interesses. Een goed netwerk bij onderzoeksgroepen op hogescholen berust in de praktijk op vertrouwen en persoonlijke contacten. Juist die twee componenten maken een goed netwerk een kwestie van een lange adem, maar het kan ook zo vervlogen zijn. Het kan jaren duren voordat er een zodanige vertrouwensband tussen partners is ontwikkeld, dat er een onderzoeksproject kan ontstaan. Soms zijn juist kleine projecten, stages of ander contact nodig om deze vertrouwensband op te bouwen.

De diversiteit van het netwerk werd door meerdere respondenten genoemd als belangrijk onderdeel van dat netwerk. Het gaat niet alleen maar om organisaties uit de beroepspraktijk, maar ook om het betrekken van studenten, docenten, andere kennisinstellingen, zoals universiteiten, om verbinding te leggen met andere typen kennis en onderzoek en andere opleidingsinstellingen, zoals mbo's. De lector, of in bredere zin de hogeschool functioneert, als *hub*; als verbindingspunt tussen kennisvraag en –aanbod, tussen theorie en praktijk, tussen onderwijs en onderzoek en tussen lectoren onderling.

Voor de onderzoeksgroep is het van belang dat de netwerkpartners betrokken zijn en in feite deel uitmaken van een onderzoeksgroep of onderzoeksconsortium. Het netwerk draagt op die manier ook zelf bij aan vraagarticulatie en aan doorwerking. Het citaat van de respondent had daarom ook kunnen zijn: 'een goed netwerk is een goede groep'.

De uitdaging die er ligt voor onderzoeksgroepen om verder te ontwikkelen is hoe je een netwerk duurzaam kunt organiseren. Wanneer netwerken groter worden is er meer voor nodig om af te stemmen, tot een gemeenschappelijk doel te komen en taken te verdelen. Daarnaast is er de vraag hoe een netwerk, dat gebouwd is op

6 Zie onderzoek dat is uitgevoerd door de Validiteitscommissie Kwaliteitszorg Onderzoek (VKO). De VKO heeft als 'nabeschouwing' op haar werk in de periode 2009-2015 succesfactoren opgesteld voor onderzoek op hogescholen (Commissie Pijlman, 2017, bijlage 4). Het platform voor lectoren *Forum voor Praktijkgericht Onderzoek* heeft in 2011 een document gepubliceerd over de 'kenmerken, randvoorwaarden en criteria van praktijkgericht zorgonderzoek', waarin het netwerk ook nadrukkelijk genoemd wordt als belangrijke randvoorwaarde. Hetzelfde geldt voor 'Naar een duurzaam onderzoeksklimaat' van de HBO-raad (2010).

persoonlijk contact en vertrouwen, in de toekomst niet volledig afhankelijk is van specifieke personen.

Voor de groepen die hun SPRONG-aanvraag niet toegekend kregen, was de teleurstelling even groot voor hun netwerkpartners die zich juist net hadden verbonden aan het plan, aldus deze penvoerder: 'Je partners zijn een kostbaar goed. Samenwerking is heel kwetsbaar, dat moet je zorgvuldig opbouwen. Het betrekken van partners is een afweging die je maakt en daar is ook goede nazorg voor nodig'.

Focus en (kritieke) massa

Focus en massa gelden als mantra voor de ontwikkeling van hogeschoolonderzoek en -onderzoeksgroepen. Ook binnen het beleid voor academisch onderzoek gelden deze termen als leidraad voor de afgelopen decennia. Inhoudelijke focus en meer capaciteit voor die focus kunnen de kwaliteit en impact van het onderzoek vergroten. De wens tot focus en massa is soms deel van een cirkelredenering: een krachtige onderzoeksgroep heeft focus en massa, en om dat te bereiken is er focus en massa nodig. Doel en middelen lopen dan door elkaar. In deze paragraaf beschouwen we focus en massa als middel om tot een kwalitatief goede onderzoeksgroep te komen.⁷

Het struikelblok in de universiteit is vaak welke inhoudelijke keuzes er gemaakt moeten worden en vooral wie deze keuzes dan maakt. Universiteiten en academici wijzen graag op hun academische vrijheid en autonomie en worden daarom niet graag inhoudelijk 'gestuurd'. De waarde en legitimiteit van het hogeschoolonderzoek ligt niet zozeer in de academische vrijheid en autonomie, maar juist in de verbinding en betrokkenheid bij maatschappelijke vraagstukken. In onze gesprekken met betrokkenen blijkt er in het hogeschoolonderzoek daarom meer ruimte voor 'gestuurde' inhoudelijke keuzes. De Vereniging Hogescholen heeft een onderzoeksagenda opgesteld en hogescholen ontwikkelen veelal eigen onderzoekszwaartepunten. Veel gesproken lectoren zien daar het nut van in en richten hun onderzoek op deze zwartepunten.

In deze studie komen twee vragen over focus en massa naar voren: Hoeveel focus is optimaal? En hoeveel massa is optimaal? Daar zijn geen hapklare antwoorden op, maar wel manieren om daarover na te denken.

Wat betreft de focus, vertelden meerdere bestuurders over hun dilemma tussen enerzijds elke opleiding in verbinding willen brengen met een lectoraat voor een goede verbinding tussen onderwijs en onderzoek, en anderzijds de lectoraten

7 Ook in de rapporten van de VKO, gepubliceerd in de bijlage van het rapport van de Commissie Pijlman (2017) en de HBO-raad (2010) wordt focus en massa genoemd als belangrijke randvoorwaarde.

vormen en bundelen rondom enkele zwaartepunten. Het gaat hier om de spanning tussen spreiding en concentratie. Er bestaan meerdere manieren om daarmee om te gaan: (1) de opleidingen vormen zich naar de zwaartepunten, waarmee de profilering van de hogeschool 'compleet' wordt; (2) de zwaartepunten zorgen slechts voor een lichte sturing van het onderzoek en de spreiding blijft; of (3) er is een scheiding tussen grote lectoraten die bij een zwaartepunt horen en een zware onderzoekstaak hebben en kleine lectoraten die vooral in dienst staan van het onderwijs.

De massa is afhankelijk van hoe een hogeschool met bovenstaand dilemma omgaat. Valt er iets te zeggen over een optimale grootte van een groep? Deels. In sommige gevallen is het budget dat een lectoraat heeft om onderzoek uit te voeren zodanig klein, dat er geen kwestie kan zijn van duurzame ontwikkeling. Het kleine aantal onderzoeksprojecten maakt het dan onmogelijk om carrièrepaden voor onderzoekers te ontwikkelen, om docenten ervaring te laten opdoen als onderzoeker, om studenten structureel bij het onderzoek te betrekken en om een groot en duurzaam netwerk te ontwikkelen.

Er is dus een zekere ondergrens en veel bestuurders van hogescholen geven aan dat de huidige financiering voor onderzoek ergens rond deze grens ligt. Sommige lectoraten zijn heel succesvol in het verkrijgen van externe financiering en sluiten goed aan op regionale onderzoekszwaartepunten. Zij weten op die manier voldoende capaciteit te creëren. Andere lectoraten komen niet boven een kritieke massa-grens uit om echt na te kunnen denken over verdere groei en ontwikkeling.

In deze gevallen lijkt voldoende geld, als ondergrens voor verdere ontwikkeling, onmisbaar. Veel hogescholen besteden een groter deel van hun budget aan onderzoek dan dat de verdeling van de eerste geldstroom 'voorschrijft', maar ook dat is niet genoeg om alle lectoraten boven een levensvatbare financiële ondergrens uit te laten komen.

Er zit ook een grens aan de *span of control* van een lector. Uit eerder onderzoek bij (academische) biomedische onderzoeksgroepen blijkt dat die grens rond de tien fte ligt (Van der Weijden et al. 2009). Die (weliswaar zachte) grens is in de lectoraten gemiddeld gezien nog niet behaald met 3,58 fte per lectoraat, maar door het grote aantal deeltijdonderzoekers speelt de *span of control* ook in lectoraten al wel een rol.

Massa lijkt dus vooral een rol te spelen bij het samenbrengen van lectoraten en het komen tot grotere consortia rondom een gezamenlijk vraagstuk. Het genoemde onderzoek bij biomedische onderzoeksgroepen toont aan dat niet alle goede

onderzoekers in eenzelfde groep hoeven te werken, maar dat het samenbrengen van goede onderzoekers op instellingsniveau al van meerwaarde is.

Doorvertalen van gezamenlijke ideeën over kwaliteit en praktijkgericht onderzoek

De Valideitscommissie Kwaliteitszorg Onderzoek (zie Commissie Pijlman, 2017) benoemt een 'ondubbelzinnige definitie van de term praktijkgericht onderzoek' op hogescholen als een van de belangrijke succesfactoren. In het verlengde daarvan is het van belang om met deze definitie te specificeren wat men verstaat onder kwaliteit, zodat bij elk onderzoek gekeken kan worden of het voldoet aan de eisen van goed praktijkgericht onderzoek.

Met het BKO en de daarvoor toegevoegde kwaliteitsindicatoren door de Commissie Pijlman, is er een nationaal kader om te spreken over de kwaliteit van praktijkgericht onderzoek. Dat kader laat veel ruimte voor een 'eigen' invulling: hogescholen en de te evalueren onderzoekseenheden kunnen naar eigen inzicht indicatoren gebruiken die van toepassing zijn op hun situatie. Hier is een spanning zichtbaar tussen standaardisering en uniformering en ruimte voor variatie, die de Commissie Pijlman en het BKO ook erkennen.

Andriessen (2016, p.31) ziet het als een belangrijke uitdaging om te werken aan gezamenlijke kwaliteitscriteria, om daarmee duidelijk te maken aan de buitenwereld wat hogeschoolonderzoek is, maar ook om aan te tonen wat goed onderzoek is en om een 'kwaliteitscultuur' op te zetten.⁸ Hij erkent dat dat alleen kan in algemene termen, omdat gedetailleerde criteria sterk afhankelijk zijn van verschillende opvattingen over 'de aard van de werkelijkheid', over kennis, ethiek en methodologie en verder afhankelijk zijn van de onderzoeksvraag en het doel.

Het is daarom van belang, en de behoefte daarvoor komt terug in de gesprekken voor dit onderzoek, om te werken aan gezamenlijke opvattingen over praktijkgericht onderzoek en de kwaliteit daarvan. Even belangrijk is het echter voor hogescholen en groepen om die definities en criteria actief door te vertalen naar hun eigen onderzoekspraktijk.

(Bestuurlijke) ondersteuning

Bestuurlijke ondersteuning komt vaak naar voren als belangrijke randvoorwaarde voor onderzoeksgroepen om zich verder te ontwikkelen.⁹ Het bestuurlijk draagvlak is op de door ons gesproken hogescholen groot. Onderzoek heeft vaak een prominente positie in de beleidsplannen en dat wordt bevestigd door de bestuurders en lectoren die we spraken.

8 De HBO-raad (2010) onderschrijft het belang van het 'doorontwikkelen van kwaliteit en kwaliteitszorg'.

9 Zoals in het rapport van de VKO (zie Commissie Pijlman, 2017).

Bestuurlijk draagvlak en een visie op onderzoek leiden er in veel gevallen toe dat er hulp- en ondersteuningsdiensten zijn op het gebied van onderzoek. Ook die gelden als belangrijke factoren voor de ontwikkeling van onderzoeksgroepen. Het aanvraagproces voor het SPRONG-programma heeft aangetoond dat, zeker voor een aanvraag van deze omvang, veel gebruik werd gemaakt van deze ondersteuningsdiensten. Veel aanvragers kregen hulp bij het schrijven van de aanvraag en/of bij het invullen van het administratieve gedeelte.

De ervaring van de aanvragers met interne en externe ondersteuning is wisselend. Aan de ene kant neemt de ondersteuning veel werk uit handen, kan het helpen om verschillende partijen inhoudelijk dichter bij elkaar te brengen en ervoor te zorgen dat teksten helder en begrijpelijk zijn. Aan de andere kant kan de ondersteuning zich zodanig met de inhoud bemoeien, dat de onderzoekers de inhoudelijke regie over de aanvraag verliezen. Volgens sommige onderzoekers kan de aanvraag op die manier daarom juist minder helder en minder samenhangend overkomen.

Ervaring met aanvragen en eerder succes

Hessels et al. (2016) laten zien hoe bij een aantal succesvolle academische onderzoeksgroepen eerder succes leidt tot verder succes. Succes betekent hier voornamelijk succes bij het aanvragen van subsidies. De succesfactor zit grotendeels in de ervaring met het aanvragen van subsidies en de positionering van het onderzoek daarin, met name bij de groepsleider. Het gaat om inzichten en 'kneepjes' die men enkel op kan doen door het schrijven van aanvragen en deelname aan beoordelingscommissies. Ondersteuning bij het schrijven van aanvragen kan helpen, maar de genoemde ervaring is niet te vervangen door deze ondersteuning.

Daarnaast creëert het succesvol verkrijgen van externe financiering een groepsdynamiek om dit succes in stand te houden en te versterken. De capaciteit om nieuwe aanvragen in te dienen wordt groter, evenals de noodzaak. Nieuw en meer onderzoek maakt het mogelijk om een goed *track record* op te bouwen voor volgende aanvragen.

Ook in het huidige onderzoek ervaren de betrokkenen bij de toegekende SPRONG-aanvragen een status- en *multipliereffect* (zie paragraaf 2.4).

De rol van de groepsleiders/lectoren is belangrijk. De ervaring en het succes met aanvragen concentreert zich namelijk bij hen. De lector is niet alleen belangrijk als goede en betrokken onderzoeker, maar moet ook functioneren als de leider die de langetermijnvisie uitzet, projecten managet en organiseert, zorg draagt voor de

kwaliteit van het onderzoek en de contacten met de buitenwereld onderhoudt. Van der Weijden et al. (2009) noemen dit 'gevarieerd leiderschap'.

In de gesprekken die wij voerden, kwamen de verschuivende taken van de lector naar voren. Het takenpakket is steeds minder gericht op het zelf doen van onderzoek, waar onderzoeksvaardigheden voorop staan, en steeds meer op het organiseren van een onderzoeksgroep, waar leiderschaps- en managementvaardigheden voorop staan.

Hr-beleid

In alle door ons geraadpleegde bronnen die iets zeggen over succesfactoren voor praktijkgerichte onderzoeksgroepen speelt personeel en hr-beleid een centrale rol.¹⁰ Met behulp van een goed, op onderzoek georiënteerd hr-beleid, kunnen hogescholen en groepen werken aan:

- een samenstelling van het personeel die gericht is op onderwijs- én onderzoeksvaardigheden, door het werving- en selectieproces hier op te richten;
- de samenstelling van groepen, door te letten op variatie in senioriteit, taken en verantwoordelijkheden;
- carrièremogelijkheden voor onderzoekers of docent-onderzoekers;
- de onderzoeksvaardigheden van docenten, door hen trajecten aan te bieden om ervaring op te doen, bijvoorbeeld in promotietrajecten;
- de verbinding tussen onderzoek en onderwijs, door onder andere docent-onderzoekers aan te stellen;
- een algehele cultuuromslag, waarin onderzoek 'naast' het onderwijs komt te staan, in plaats van dat het ondergeschikt is aan het onderwijs, door een geschikt systeem van waarden en beoordelen vorm te geven.

4.3 Kortom

In dit hoofdstuk hebben we, op basis van interviews en andere bronnen, op een rij gezet welke kenmerken een 'krachtige onderzoeksgroep' kan hebben en welke randvoorwaarden daarvoor belangrijk zijn. Niet al deze punten zijn geëxpliciteerd in het SPRONG-programma.

In SPRONG is er bijvoorbeeld wel oog voor passende methodologie en de methodologische expertise die nodig is voor het uitvoeren van de onderzoeksplannen. Minder aandacht is er echter voor de ontwikkeling van en

10 HBO-raad (2010); Forum voor Praktijkgericht Onderzoek (2011); Andriessen (2016); Hessels et al., 2016); het VKO-onderzoek (Commissie Pijlman, 2017); Griffioen (2018).

reflectie op methodologie van praktijkgericht onderzoek. Een krachtige onderzoeksgroep denkt na over wat hen onderscheidt qua aanpak en resultaten van groepen van andere kennisinstellingen. Daar hoort het werken aan nieuwe onderzoeksdesigns en bijbehorende kwaliteitscriteria ook bij.

Daarnaast legt het SPRONG-programma weliswaar veel nadruk op netwerkvorming en samenwerking, maar is er minder aandacht voor expertise en ontwikkeling op het gebied van management van deze samenwerkingsverbanden en netwerken. Meer samenwerking en meer focus en massa vragen meer en andere (leiderschaps)vaardigheden van de betrokken lectoren en senior onderzoekers. In het verlengde daarvan is er ruimte binnen het SPRONG-programma om meer te letten op het personeelsbeleid van hogescholen. Dat er in het personeelsbeleid veel aandacht is voor de onderzoekstaak van de hogeschool is niet vanzelfsprekend, maar wel van groot belang voor de duurzame ontwikkeling van onderzoeksgroepen.

Tot slot is er in het SPRONG-programma veel ruimte voor diversiteit van groepssamenstelling en groepsstructuur. Uit de interviews en de dialoogsessie komt naar voren dat de groepen juist behoefte hebben aan houvast ten aanzien van hoe een krachtige onderzoeksgroep er uit ziet. Het gaat dan over de 'basisinrichting' en samenstelling van een groep: hoeveel onderzoekers en met welke aanstelling zijn wenselijk? Het heeft bijvoorbeeld ook betrekking op financiering: wat is een wenselijke ratio tussen directe financiering van de hogeschool en externe financiering? Het kan tot slot ook gaan over de governance: welke bevoegdheden liggen bij lectoren en welke liggen er op een hoger bestuurlijk niveau?

5 Conclusies

In dit rapport zijn we ingegaan op de werking van het SPRONG-programma: een specifiek financieringsinstrument voor hogeschoolonderzoek van Regieorgaan SIA. In dit hoofdstuk formuleren we conclusies als antwoord op de hoofdvraag: **Hoe kan het SPRONG-programma bijdragen aan de ontwikkeling van onderzoeksgroepen binnen hogescholen en voldoen aan hun behoeften?** Bij de conclusies geven we handelingsopties voor de programmacommissie van de huidige SPRONG-ronde voor hun verdere traject en voor Regieorgaan SIA voor de volgende SPRONG-rondes. Aan het eind van dit hoofdstuk besluiten we met een discussie over wat de conclusies betekenen voor het hogeschoolonderzoek als geheel.

5.1 Huidige SPRONG-ronde

De eerste SPRONG-ronde, die Regieorgaan SIA beschouwt als een *pilot*, is goed ingebed in de ontwikkelingen binnen het domein van het hogeschoolonderzoek. Het sluit aan bij de constatering van Regieorgaan SIA dat er (1) nog onvoldoende samenwerking plaatsvindt tussen lectoraten en hogescholen; (2) nog te weinig massa/capaciteit is om zeer goede (of 'krachtige') onderzoeksgroepen te ontwikkelen; (3) behoefte is aan aansprekende voorbeelden die de meerwaarde van het (praktijkgerichte) onderzoek op hogescholen duidelijk aantonen. Het financieringsinstrument heeft als doel om focus en massa te creëren door krachtige onderzoeksgroepen te stimuleren. Het SPRONG-programma sluit daarmee verder goed aan bij de ontwikkelingen die plaatsvinden op hogescholen, waar veelal geïnvesteerd wordt in het versterken van de huidige lectoraten en niet (meer) in het uitbreiden van het aantal lectoren. Het evaluatie-instrument BKO (Brancheprotocol Kwaliteitszorg Onderzoek) stimuleert onderzoekseenheden nadrukkelijk om heldere en gerichte onderzoeksprogramma's op te stellen. Ook daar draagt het SPRONG-programma aan bij door aanvragers te stimuleren om in samenwerking met anderen een onderzoeksprogramma voor een periode van acht jaar vorm te geven.

Voor zover het mogelijk is om dat nu al vast te stellen, (aangezien de onderzoeksgroepen nog in de beginfase zitten van hun subsidietermijn), concluderen we dat het programma enkele belangrijke effecten heeft. Het zorgt voor een aansporing bij alle aanvragende groepen om capaciteit te bundelen in een gericht onderzoeksprogramma. Ook na afgewezen subsidieaanvragen gaan de consortia door met hun plannen.

Alle aanvragers geven aan gemotiveerd te zijn om door te gaan met deze poging tot meer focus en massa. Voor de vier groepen die nu gebruik kunnen maken van de subsidie betekent het dat ze (1) zich sneller en onder betere randvoorwaarden kunnen ontwikkelen; (2) meer betrokkenheid van deelnemende partners en meer continuïteit hebben; (3) een naam en faam opbouwen onder de noemer van het SPRONG-programma die geassocieerd wordt met kwaliteit. Daarmee concluderen we, met enige slagen om de arm, dat het programma inderdaad aanzet tot het bouwen aan goede onderzoeksgroepen en 'meer focus en massa'.

De programmacommissie heeft in het verdere proces een dubbele rol: die van begeleider/ondersteuner van de vier SPRONG-groepen, en die van beoordelaar van deze groepen. De programmacommissie gebruikt daarvoor een systematische monitoring, waarin ze het BKO als uitgangspunt neemt. De programmacommissie geeft aan dat de beoordeling hoofdzakelijk gericht is op ontwikkeling van de groepen en de redenen waarom sommige plannen wel en andere niet slagen. De beoordeling ziet zij dus niet als 'afrekening'. We geven in deze paragraaf enkele inzichten mee voor de programmacommissie om de vier onderzoeksgroepen zo goed mogelijk te ondersteunen in hun ontwikkeling:

- Het is belangrijk om de ontwikkeling vanuit de diverse beginposities te bezien. De programmacommissie heeft zeer diverse groepen geselecteerd in deze SPRONG-ronde, in termen van organisatie, onderwerpen en plannen. De groepen hebben in de monitoring van het programma de vrijheid om samen met de programmacommissie indicatoren voor hun ontwikkeling te kiezen. Dat sluit aan bij dit punt van aandacht, maar maakt de monitoring tegelijkertijd complex. Vergelijkingen tussen de groepen gaan nauwelijks op.
- De diversiteit van de groepen heeft ook gevolgen voor de manier waarop de groepen als voorbeeld kunnen dienen voor andere groepen. Met de selectie toont het SPRONG-programma meerdere manieren waarop groepen zich kunnen ontwikkelen. Bij de activiteiten die georganiseerd gaan worden om te leren van de groepen in het SPRONG-programma, moet daarom oog zijn voor deze diversiteit.
- Er zijn enkele onderwerpen die in het monitoringskader van de programmacommissie en het BKO niet (expliciet) aan de orde komen en voor de ontwikkeling van de onderzoeksgroepen wel van belang zijn. De programmacommissie kan daarom in het verdere verloop van het traject extra aandacht geven aan: (1) de ontwikkeling van leiderschaps- en managementvaardigheden bij lectoren en senior (docent-)onderzoekers; (2) de verdere integratie van deelnemende lectoraten leidend tot een steeds meer gezamenlijk en gedeeld onderzoeksprogramma en –profiel; (3) reflectie op en ontwikkeling van methoden voor goed praktijkgericht onderzoek; (4) de randvoorwaarden die de hogeschool biedt, zoals het nut en de noodzaak van subsidieondersteuning en een passend hr-beleid.

- Een blijvend punt van aandacht is de verbinding van het onderzoek met het onderwijs, erkend door de programmacommissie door een speciaal commissielid aan te stellen dat let op deze verbinding. De SPRONG-subsidie geeft wel aandacht aan de verbinding, maar levert niet noodzakelijkerwijs een sturende bijdrage.
- Het SPRONG-programma biedt met de financiering voor acht jaar een langetermijnperspectief, maar het verdient aanbeveling om als programmacommissie met de groepen mee te denken over een strategie voor een nog langere termijn. Op die manier zijn de groepen voorbereid op de toekomst, ook zonder SPRONG-financiering. Projectfinanciering voor acht of tien jaar zorgt op universiteiten vaak voor de vraag: hoe moet het verder zonder deze financiering? Om dit te voorkomen kan de programmacommissie in een vroeg stadium meedenken over deze vraag met de SPRONG-groepen.

5.2 Een volgende SPRONG-ronde

We concluderen dat het SPRONG-programma past binnen de probleemanalyse en stimuleringsstrategie van Regieorgaan SIA en ook bij diverse ontwikkelingen op hogescholen. Bovendien geven de gesproken lectoren en onderzoekers aan dat een dergelijke subsidie, die ruimte en tijd geeft om grotere, duurzame consortia op te zetten, in grote lijnen tegemoetkomt aan hun behoeften. Het zijn niet (alleen) onderzoeksprojecten die nodig zijn om de onderzoeksgroepen te ontwikkelen, maar vooral de randvoorwaarden en de mogelijkheid tot bundeling van krachten. Daar speelt de SPRONG-subsidie op in. Over de toegevoegde waarde van het SPRONG-programma zelf is dan ook weinig twijfel. Er zijn drie onderwerpen waarop we handelingsopties bieden voor aanpassing van het programma: (1) mogelijkheden voor meer sturing; (2) mogelijkheden om beter aan te sluiten bij randvoorwaarden die krachtige groepen helpt te ontwikkelen; en (3) mogelijkheden voor een betere organisatie van het programma.

Mogelijkheden voor meer sturing

Het SPRONG-programma biedt de mogelijkheid voor Regieorgaan SIA om meer te sturen in het veld van het hogeschoolonderzoek. Dat kan op vier manieren:

- Ten eerste kan dat inhoudelijk. Het programma is nu gericht op vier onderzoeksthema's die samen met de Topsector Life Sciences & Health en met betrokkenheid van stakeholders zijn opgesteld. Er schuilt echter een zekere onlogica in om inhoudelijk te sturen met een instrument dat zich vooral richt op de randvoorwaarden voor onderzoek en de ontwikkeling van krachtige onderzoeksgroepen.
- Een tweede manier om te sturen is dan ook niet op de inhoud, maar op de vorm.

Juist op dat gebied observeren wij in de interviews en tijdens de dialoogsessie een grote behoefte aan richting en houvast, ook via een programma als SPRONG. Door middel van het programma kan Regieorgaan SIA sturen op groepsstructuur of, zoals we het eerder noemden, een 'basisinrichting' van een groep. Het programma kan eisen stellen aan het creëren van onderzoeksposities (promovendi, postdocs) of juist de aanstelling van docent-onderzoekers en eisen stellen aan leiderschapsrollen en ontwikkeling binnen een groep, alsmede de (directe) betrokkenheid van lectoren bij het onderzoek. Het programma kan ook precieze eisen stellen aan wat het verstaat onder 'krachtige' onderzoeksgroepen, niet door de eisen van het BKO terzijde te schuiven, maar door ze te specificeren. Tot slot kan het programma meer sturend zijn in wat voor samenwerking van de aanvragers wordt verwacht. Moeten lectoraten, naast verbinding leggen met de beroepspraktijk, ook meer verbinding bewerkstelligen met collega's? En is het dan wenselijk dat ze naar andere dan hun eigen kenniscentra stappen of zelfs naar andere hogescholen? Hoe groot moet een consortium zijn?

- Ten derde kan Regieorgaan SIA er zorg voor dragen dat de groepen die deel uitmaken van het SPRONG-programma daadwerkelijk dienst gaan doen als 'lichtend voorbeeld'. Regieorgaan SIA en/of de programmacommissie moeten er zorg voor dragen dat andere onderzoeksgroepen, (lectoren van de niet toegekende aanvragen voorop), in contact komen met de SPRONG-groepen, en het leerproces faciliteren.
- De verbinding tussen onderwijs en onderzoek heeft tot slot weliswaar een prominente plek in het SPRONG-programma en bij de aanvragende groepen, maar het is vaak niet concreet hoe SPRONG bijdraagt aan het verbeteren van die verbinding. Het is een optie om het verbeteren van de verbinding tussen onderwijs en onderzoek een stevigere plek te geven in de tussentijdse evaluatie(s) en de groepen daarin duidelijk te laten maken hoe de SPRONG-subsidie heeft bijgedragen aan een betere kruisbestuiving tussen onderwijs en onderzoek.

Mogelijkheden om beter aan te sluiten bij randvoorwaarden voor krachtige groepen

Op een aantal punten kan Regieorgaan SIA het SPRONG-programma aanpassen om beter aan te sluiten bij de in hoofdstuk 4 genoemde randvoorwaarden voor krachtige onderzoeksgroepen:

- Ervaring met aanvragen schrijven en de vaardigheden die daarbij komen kijken zijn van belang. Deze ervaring is, zeker omdat niet elke lector commissie- en beoordelingswerk doet, niet alom aanwezig. Net als eerder in deze paragraaf gesuggereerd, is het hier voor het SPRONG-programma daarom een optie om beoordelingscommissies en potentiële aanvragers meer met elkaar in contact te brengen. Op die manier ontstaat er meer duidelijkheid over de wederzijdse

verwachtingen van de aanvraag, en krijgen lectoren meer inzicht in en ervaring met het proces van aanvragen en beoordelen. Zeker bij een 'nieuw' programma als SPRONG is dat van belang.

- Het SPRONG-programma kan richtlijnen geven voor manieren van samenwerking (zie ook eerder in deze paragraaf aangegeven). Er zit een zekere ondergrens aan gewenste massa, maar ook een bovengrens. Laat aanvragers op zoek gaan naar verbinding met andere lectoraten en zich niet enkel richten op het uitbouwen van het eigen lectoraat. Goed management en leiderschap zijn vervolgens van groot belang voor een dergelijk consortium en moeten gestimuleerd worden. Richt het programma ook op leiderschapsvaardigheden van lectoren en potentiële lectoren, zoals senior onderzoekers. Maak daar een vast onderdeel van in de aanvraag.
- In een volgende SPRONG-aanvraag kan meer aandacht zijn voor het hr-beleid van de betrokken hogescholen, en de vertaling van algemene kwaliteitscriteria naar het hogeschool- en groepsniveau. In de aanvraag kan een element ingebouwd worden waarin de aanvrager aangeeft, hoe het hr-beleid de onderzoeksfunctie ondersteunt en hoe nationale criteria voor onderzoekskwaliteit worden gehanteerd.

Mogelijkheden voor een betere organisatie van het programma

Tot slot, over de precieze uitvoering van het programma zijn kritische kanttekeningen te maken. Dat begint bij de relatief lage scores bij de beoordeling van de programmacommissie. Een eerste doel voor een volgende ronde lijkt dan ook om aanvragen van hogere kwaliteit te realiseren. We zien drie handelingsopties die daarop inspelen:

- Een duidelijkere uitleg aan potentiële aanvragers over de bedoeling van het programma. Wat wordt verstaan onder een 'krachtige onderzoeksgroep'? En wat wordt van aanvragers verwacht in hun voorstel: in hoeverre moet de nadruk liggen op de inhoud van hun onderzoek en in hoeverre juist op de randvoorwaarden waar de financiering voor bedoeld is? Een responsieve houding van Regieorgaan SIA en de programmacommissie ten aanzien van de mogelijke aanvragers is belangrijk, alsook onderlinge communicatie tussen Regieorgaan SIA en de programmacommissie over de bedoelingen van het programma. Dit kan zowel met behulp van het programmakader als door meer interactiemomenten tussen Regieorgaan SIA, de programmacommissie en potentiële aanvragers te organiseren.
- De aanvragende hogescholen en onderzoeksgroepen waren niet allemaal even goed voorbereid op een dergelijke uitgebreide subsidieaanvraag, waarbij het organiseren en committeren van een (groot) consortium een centrale rol heeft. De tijd die ze daarvoor hadden was kort. Hogescholen en onderzoeksgroepen moeten meer ervaring opdoen met dergelijke processen, en kunnen zich beter voorbereiden op grote 'programmatische'

subsidieprogramma's door langdurige samenwerkingen aan te gaan met collega-lectoren en praktijkorganisaties. Hogescholen en lectoraten zijn daar mee bezig. Regieorgaan SIA moet nadenken over het langer openstellen van de *call*, zodat de groepen meer tijd hebben voor vraagarticulatie, consortiumvorming en inhoudelijke focus. Een getrapte aanvraagprocedure behoort ook tot de mogelijkheden. Het is dan echter waarschijnlijk dat afgewezen aanvragers niet meer zo intensief aan een consortium werken als in deze ronde het geval is geweest, omdat zij eerder in het proces afhaken.

- De programmacommissie moet zich, gezien de diverse achtergronden van de commissieleden en de ontwikkelingen in het hogeschoolonderzoek, ervan verzekeren dat ideeën over kwaliteit en de bedoeling van het programma overeenkomen met de aanvragers. Een uitgebreidere hoor-wederhoor-procedure is van belang. Ook een mondelinge toelichting op de aanvragen in een gesprek tussen commissie en de penvoerders van alle aanvragen kan twijfels op dit onderwerp wegnemen. Dat betekent dat Regieorgaan SIA uitgebreid met de programmacommissie van gedachten moet wisselen over hoe men begrippen als kwaliteit en praktijkgericht onderzoek begrijpt en wat de doelen van het programma zijn. Hetzelfde proces moet plaatsvinden tussen de programmacommissie en potentiële aanvragers.

Een aantal van deze punten sluit aan bij de evaluatie van Regieorgaan SIA uit 2017 (Regieorgaan SIA, 2017c). Ook het evaluatierapport stimuleert Regieorgaan SIA om interpretatieverschillen bij de beoordeling van een aanvraag te voorkomen en voldoende aandacht te schenken aan de terugkoppeling. Wat een beoordelingscommissie precies verstaat onder praktijkgericht onderzoek is niet altijd transparant. Ook noemt de evaluatiecommissie de aanzienlijke tijdsinvestering van aanvragers die nodig is voor een voorstel, en de mogelijkheid tot vooraanmelding of een getrapte aanvraagprocedure.

Regieorgaan SIA kan verder in samenspraak met de programmacommissie meer duidelijkheid scheppen over met name de tussentijdse evaluatie die na vier jaar plaatsvindt. Wat zijn de minimumeisen voor voortzetting van de subsidie? Daarnaast zijn sommige programmacommissieleden zowel mentor als beoordelaar. Die rollen botsen, omdat de betrokkenen verwachten dat de groepen niet volledig open (kunnen/willen) zijn naar hun beoordelaar, terwijl dat voor een mentor van groot belang is. Deze rollen kunnen daarom beter uit elkaar gehaald worden in een volgende ronde.

5.3 Discussie: sturing, regie, doelen van hogeschoolonderzoek

In dit rapport hebben we gesignaleerd dat Regieorgaan SIA in zijn rol van financier hogescholen en lectoren veel ruimte biedt om zelf met voorstellen voor de ontwikkeling van onderzoeksgroepen te komen. In reactie op de aanbeveling uit de evaluatie van Regieorgaan SIA uit 2017 om sterker inhoudelijk te sturen, heeft Regieorgaan SIA het SPRONG-programma gericht op vier thema's binnen het domein vitaliteit en gezondheid. In het voorliggende onderzoek komt naar voren dat er binnen het hogeschoolonderzoek, naast sturing op inhoud, juist ook behoefte is aan sturing op de vorm. En bij een instrument als het SPRONG-programma ligt dat wellicht ook meer in de rede dan sturing op thema's.

In de resultaten van dit onderzoek en met name tijdens de door ons georganiseerde dialoogsessie, komt een behoefte naar voren aan meer duidelijkheid, meer sturing en minder versnippering. Dat gaat ten eerste over 'krachtige' onderzoeksgroepen: respondenten ervaren een te grote diversiteit aan de invulling van een lectoraat. Er is behoefte aan een 'basisinrichting' van een lectoraat, met een duidelijk omschreven functiehuis en een kleine variëteit aan carrièrepaden. Dat helpt om na te denken over wat een krachtige onderzoeksgroep precies is of kan zijn.

Daarnaast is de wens om meer samen te werken, en op die manier meer capaciteit te organiseren rondom belangrijke vraagstukken, groot. Bij respondenten is er de behoefte om meer invulling te geven aan hoe die samenwerking er vervolgens uitziet. Gaat het om samenwerking tussen hogescholen, binnen hogescholen, met universiteiten of vooral meer met de beroepspraktijk? Of is het *allemaal* van belang in de zoektocht naar het bundelen van krachten?

In de woorden van oud-voorzitter van de Vereniging Hogescholen (2016, p.3) Thom de Graaf is het 'onderzoek nog steeds in ontwikkeling, van kinderschoenen zijn we nu beland in de vormingsfase van de jongvolwassene'. Voor veel deelnemers aan de door het Rathenau Instituut georganiseerde dialoogsessie is het in deze fase van belang om te verwoorden hoe je wil zijn als 'volgroeide volwassene' of, in andere woorden, een gedeelde visie te vormen op de toekomst van het hogeschoolonderzoek. Dat gebeurt nog onvoldoende. Betrokkenen willen graag horen: wat is de plek van onderzoek op hogescholen en waar moeten we heen? Hetzelfde geldt voor het SPRONG-programma: de brede opzet en de vrijheid die het programma biedt voor de aanvragers, zorgden voor onduidelijkheid over de te varen koers.

Het bovenstaande legt een centrale spanning bloot in het veld van het onderzoek op hogescholen tussen enerzijds uniformering en meer landelijke sturing, en anderzijds ruimte voor variatie, vrijheid en autonomie van de hogeschool of onderzoeksgroep. In dit onderzoek komt naar voren dat er draagvlak lijkt voor centrale actoren, zoals Regieorgaan SIA, de Vereniging Hogescholen en het ministerie van OCW, om nog beter te leren van de afgelopen ontwikkelingsfase in het hogeschoolonderzoek en deze ervaringen te vertalen naar *best practices* om hogescholen en onderzoeksgroepen te sturen in een richting die past bij een gedeelde visie op (praktijkgericht) onderzoek op hogescholen. Het SPRONG-programma is een van de instrumenten waar dat mee kan. Een binnenkort te verschijnen verkenning van de Vereniging Hogescholen, het ministerie van OCW en Regieorgaan SIA, zal naar verwachting aan deze wens voor een overkoepelende toekomstvisie tegemoetkomen.

6 Literatuur

- Andriessen, D. (2014), *Praktisch relevant én methodisch grondig?; dimensies van onderzoek in het HBO*. Utrecht: Hogeschool Utrecht.
- Andriessen, D. (2016), *Werk aan de winkel. Uitdagingen voor de volgende 15 jaar praktijkgericht onderzoek in het hbo*, Den Haag: Vereniging Hogescholen.
- Commissie Franken (2018), *'Meer waarde met hbo. Doorwerking praktijkgericht onderzoek van het hoger beroepsonderwijs'*, Den Haag: Ver. Hogescholen.
- Commissie Pijlman (2017), *'Advies Werkgroep Kwaliteit van Praktijkgericht Onderzoek en het Lectoraat'*, Den Haag: Vereniging Hogescholen.
- Forum Voor Praktijkgericht Onderzoek (2011), *Kenmerken, randvoorwaarden en criteria van praktijkgericht zorgonderzoek*, <https://www.lectoren.nl/f/files/download?f=documenten/resources/kenmerken-randvoorwaarden-en-criteria-van-praktijkgericht-zorgonderzoek-1.pdf>.
- Handelingen II, 2017-2018, 29338, nr. 180, Den Haag.
- HBO-raad (2007), *Brancheprotocol Kwaliteitszorg Onderzoek*, Den Haag: Vereniging Hogescholen.
- HBO-raad (2010), *Naar een duurzaam onderzoeksklimaat. Ambities en succesfactoren voor het onderzoek aan hogescholen*, Den Haag: HBO-raad.
- Hessels, L., Scholten, W., Franssen, W., de Rijcke, S. (2016), *Excellent geld - De rol van excellentiesubsidies bij vier toponderzoeksgroepen in Nederland*, Den Haag: Rathenau Instituut.
- Griffioen, D. (2018). *Building research capacity in new universities during times of academic drift: lecturers professional profiles*. Higher Education Policy, <https://doi.org/10.1057/s41307-018-0091-y>.
- Koens, L., de Jonge, J., & Vennekens, A. (2018a). *Praktijkgericht onderzoek hogescholen*, Den Haag: Rathenau Instituut.
- Koens, L. R. Hofman & J. de Jonge (2018b). *Drijfveren van onderzoekers. Goed onderzoek staat nog steeds voorop*. Den Haag: Rathenau Instituut.

Regieorgaan SIA (2017a), 'SPRONG Programmakader', Utrecht: Regieorgaan SIA.

Regieorgaan SIA (2017b), 'SPRONG Call for proposals', Utrecht: Regieorgaan SIA.

Regieorgaan SIA (2017c), 'Zonder wrijving geen glans. Evaluatie Nationaal Regieorgaan Praktijkgericht Onderzoek SIA 2017', Utrecht: Regieorgaan SIA.

Regieorgaan SIA (2018), 'Ruimte creëren. Strategie Nationaal Regieorgaan Praktijkgericht Onderzoek SIA 2019-2022', Utrecht: Regieorgaan SIA.

Scholten, W., L. van Drooge en P. Diederer (2018), *Excellent is niet gewoon – Dertig jaar focus op excellentie in het Nederlandse wetenschapsbeleid*, Den Haag: Rathenau Instituut.

Simon, F. (2016), *Het duivelse dilemma van praktijkgericht onderzoek*, OnderwijsInnovatie juni 2016.

Van der Donk, C. & B. van Lanen (2009), *Praktijkonderzoek in de school* (2012 ed.), Bussum: Uitgeverij Coutinho.

Van der Donk, C. & B. van Lanen (2011), *Praktijkonderzoek in zorg en welzijn* (2015 ed.), Bussum: Uitgeverij Coutinho.

Van der Weijden, I., M. Verbree, R. Braam & P. van den Besselaar (2009), *Management en prestaties van onderzoeksgroepen – samenvatting van de bevindingen*. Den Haag: Rathenau Instituut.

Van Heest, F. (2018), *Kamer en minister vinden dat hbo-onderzoek beter moet*, <https://www.scienceguide.nl/2018/06/kamer-en-minister-vinden-dat-hbo-onderzoek-beter-moet/>.

Verbree, M. (2011), *Dynamics of Academic Leadership in Research Groups*, Den Haag: Rathenau Instituut.

Vereniging Hogescholen (2015), 'Brancheprotocol Kwaliteitszorg Onderzoek 2016–2022 Kwaliteitszorgstelsel Praktijkgericht Onderzoek Hogescholen', Den Haag: Vereniging Hogescholen.

Vereniging Hogescholen (2016), 'Praktijkgericht onderzoek in de etalage', Den Haag: Vereniging Hogescholen.

Vereniging Hogescholen & Ministerie van OCW (2018), 'Sectorakkoord hoger beroepsonderwijs 2018', Den Haag: Vereniging Hogescholen & Ministerie van OCW.

Verschuren, P (2009). Praktijkgericht onderzoek - ontwerp van organisatie- en beleidsonderzoek. Boom Lemma Uitgevers.

Bijlage 1: Uitwerking begrippen

Kwaliteit van onderzoek op hogescholen

Kwaliteit van onderzoek op hogescholen is onderwerp van continu debat, maar in de afgelopen jaren is er een duidelijk kader ontwikkeld, dat leidend is voor het nadenken over kwaliteit. Dat kader bestaat in zeer grote lijnen uit drie criteria die een zekere ondergrens aangeven (zie o.a. het BKO en Commissie Pijlman, 2017):

- Onderzoek is praktisch relevant
- Onderzoek is methodisch grondig
- Onderzoek is ethisch verantwoord

Daarnaast bestaat het kwaliteitsidee uit drie kenmerken waarin het onderzoek kan uitblinken:

- Onderzoek vindt doorwerking naar de beroepspraktijk en de samenleving
- Onderzoek vindt doorwerking naar (professionalisering van) het onderwijs
- Onderzoek vindt doorwerking naar kennisontwikkeling, wat zoveel betekent als dat het onderzoek bijdraagt aan een zekere *body of knowledge*

Met het BKO in de hand toetsen evaluatiecommissies deze ideeën met behulp van vijf standaarden:

1. De onderzoekseenheid heeft een relevant, ambitieus en uitdagend onderzoeksprofiel en een onderzoeksprogramma met bijbehorende doelen die zijn geoperationaliseerd in een aantal indicatoren.
2. De wijze waarop de eenheid is georganiseerd, de inzet van mensen en middelen en de interne en externe samenwerkingsverbanden, netwerken en relaties maken de realisatie van het onderzoeksprofiel mogelijk.
3. Het onderzoek van de onderzoekseenheid voldoet aan de standaarden die in het vakgebied gelden voor het doen van onderzoek.
4. De onderzoekseenheid realiseert voldoende relevantie op het gebied van:
 - i. de beroepspraktijk en de samenleving;
 - ii. onderwijs en professionalisering;
 - iii. kennisontwikkeling binnen het onderzoeksdomein.
5. De onderzoekseenheid voert regelmatig en systematisch evaluatie uit van de onderzoeksprocessen en resultaten. Aan de uitkomsten daarvan verbindt de onderzoekseenheid waar nodig verbeteringen.

De Commissie Pijlman heeft een advies geschreven voor hogescholen, lectoraten en evaluatiecommissies om te helpen bij de interpretatie van enkele van de vijf standaarden uit het BKO. De commissie biedt een breed palet aan mogelijke indicatoren en manieren om te rapporteren over de kwaliteit van het onderzoek. De

te evalueren onderzoekseenheden kunnen binnen de kaders van het BKO zelf kiezen en onderbouwen op welke manier zij verslag doen van hun activiteiten en prestaties.

Het kwaliteitsbegrip kan zowel het onderzoek (relevant, grondig, verantwoord, met doorwerking) als de onderzoekseenheid betreffen (ambitieuw onderzoeksprofiel, inzet van middelen, systematisch evaluatie).

In geen enkel geval gaat het er in dit rapport om, om selecties, evaluaties en oordelen over onderzoek en onderzoekseenheden over te doen of ter discussie te stellen. We vellen geen oordeel over kwaliteit, maar reflecteren wel op bestaande opvattingen daarover. We refereren vaak aan de bovenstaande, vastgelegde ideeën over kwaliteit, maar beschouwen kwaliteit als een begrip dat continu aan verandering onderhevig is.

Onderzoeksgroepen

Veel hogescholen werken aan het verstevigen van hun lectoraten. Dat betekent dat de lectoraten uitbreiden, dat er een betere infrastructuur is en dat de lectoraten meer samenwerken om gezamenlijk tot beter onderzoek te komen. Ook Regieorgaan SIA ondersteunt onder andere met het SPRONG-programma het bouwen aan groepen. Het gaat in dit rapport daarom vaak over wat we 'onderzoeksgroepen' noemen.

Wat is een onderzoeksgroep? Het is geen duidelijk afgebakend begrip. In de evaluaties en visitaties van het hogeschoolonderzoek dienen vaak kenniscentra of faculteiten, waar meerdere lectoraten onder vallen, als de te evalueren onderzoekseenheid. Wij verstaan onder onderzoeksgroepen een (wisselende) samenstelling van mensen die betrokken zijn bij één of meerdere onderzoeksprojecten.

Twee elementen van wat wij als onderzoeksgroepen zien, zijn belangrijk:

- Er zijn een of meerdere lectoren of lectoraten deel van een onderzoeksgroep.
- Anders dan wellicht bij academische onderzoeksgroepen, kunnen mensen van 'buiten' een lectoraat zodanig bij een onderzoek betrokken zijn, dat zij deel uitmaken van een onderzoeksgroep. We denken dan aan studenten, docenten en de beroepspraktijk.

In dit rapport gaat het over de ontwikkeling van onderzoeksgroepen op hogescholen. Voor veel betrokkenen zijn, naast het hogeschoolonderzoek zelf, ook deze groepen nog in ontwikkeling, op weg naar 'volwassenheid', op weg naar maximale maatschappelijke inbedding/impact of bezig met professionaliseren. We

constateren dat er meerdere ideeën zijn over hoe onderzoeksgroepen zich zouden moeten ontwikkelen. Die ideeën benoemen we expliciet in paragraaf 4.1.

Praktijkgericht of niet praktijkgericht

Wat maakt een onderzoeksgroep praktijkgericht? Er bestaan twee manieren om hiernaar te kijken: (a) al het onderzoek dat plaatsvindt op hogescholen noemen we praktijkgericht en de term zegt dus alleen iets over de organisatie waarin het plaatsvindt: of (b) praktijkgericht zegt iets over het karakter van onderzoek (gericht op een praktische toepassing) en kan daarom ook plaatsvinden in andere onderzoeksinstellingen.

In officiële documenten is de term praktijkgericht onderzoek vaak vereenzelvigd met het onderzoek dat plaatsvindt op hogescholen. Het voordeel hiervan is een zekere profilering en *branding* van hogeschoolonderzoek. Bij praktijkgericht onderzoek denkt iedereen direct aan de hogeschool. De term verschaft een hogeschool een legitimatie voor de toegevoegde waarde van zijn onderzoekstaak in het *kenniseecosysteem*: universiteiten doen fundamenteel of technisch onderzoek en de hogescholen richten zich op de praktische toepassing.

Een nadeel van de vereenzelving van praktijkgericht met de hogeschool, is dat er minder oog is voor de aard van het onderzoek, de diversiteit aan onderzoek op zowel hogescholen als andere organisaties, en de diverse verwachtingen, eisen en criteria die gelden voor verschillende typen onderzoek. In pogingen om praktijkgericht onderzoek te analyseren en definiëren¹¹ gaan diverse auteurs uit van een type onderzoek dat niet noodzakelijk is gebonden aan hogescholen. De hogeschool is wel de aangewezen partij om zich te richten op dit type onderzoek, maar niet uitsluitend. Ook onderzoekers op universiteiten en publieke kennisorganisaties als TNO en het Trimbos Instituut richten zich sterk op de praktijk. Onderzoekers op hogescholen houden zich overigens ook steeds meer bezig met fundamenteel onderzoek (zie Koens et al., 2018b).

In dit rapport beschouwen we praktijkgericht als een term die iets zegt over het karakter van het onderzoek. Omdat de hogescholen zich profileren als organisaties die bij uitstek dit type onderzoek, kunnen uitvoeren, zullen aanvullende eisen voor het onderzoek (zoals inzichtelijkheid en aanvaardbaarheid voor betrokkenen), en spanningen, (praktisch relevant én methodisch grondig), sterk van toepassing zijn op het onderzoek op hogescholen.

11 Zie Verschuren, 2009; Van der Donk en Van Lanen, 2009; 2011; Andriessen, 2014. Simon (2016) zet de verschillende ideeën op een rij.

Bijlage 2: Methodologische verantwoording

Onderzoeksdesign

Regieorgaan SIA heeft het Rathenau Instituut gevraagd een verdiepende, kwalitatieve studie uit te voeren om meer inzicht te krijgen in de ontwikkeling van onderzoeksgroepen op hogescholen. Daarmee wil Regieorgaan SIA inventariseren welke gerichte activiteiten nodig zijn om onderzoeksgroepen verder te ondersteunen in hun ontwikkeling.

Het Rathenau Instituut heeft gekozen voor een kwalitatief onderzoeksdesign, waarin het gebruik maakt van complementaire databronnen om inzicht te krijgen in de ontwikkeling van onderzoeksgroepen aan hogescholen, en in het bijzonder de groepen die een aanvraag hebben ingediend voor het SPRONG-programma. Allereerst is ervoor gekozen om interviews te houden. Verder is een vergadering van de SPRONG programmacommissie bijgewoond. Ten derde zijn diverse documenten van het SPRONG-programma en Regieorgaan SIA geanalyseerd, alsmede belangrijke rapporten en adviezen en verdere literatuur over (praktijkgericht) onderzoek op hogescholen en onderzoeksgroepen. Tot slot heeft het Rathenau Instituut samen met Regieorgaan SIA een dialoogsessie georganiseerd, waarin deelnemers (lectoren, beleidsmakers, financiers, vertegenwoordigers vanuit de beroepspraktijk) in gesprek gingen over de ontwikkeling van praktijkgerichte onderzoeksgroepen. Eerder opgedane inzichten zijn hier getoetst en verdiept.

Dataverzameling interviews

In totaal zijn er 25 interviews met 32 respondenten afgenomen in oktober en november 2018 (zie tabel). Bij twintig interviews waren twee onderzoekers aanwezig, bij de overige vijf interviews was één onderzoeker aanwezig. Vier interviews vonden telefonisch of via Skype plaats, de overige 21 *face-to-face*. De respondenten zijn vooraf ingelicht over het doel van het interview en wat er met de data gebeurt. Zij hebben een *informed consentformulier* ondertekend. De interviews duurden gemiddeld een uur.

Er zijn in totaal twaalf penvoerders van tien SPRONG-aanvragen geïnterviewd. Het gaat om vier toegekende aanvragen en zes niet toegekende aanvragen. Van een niet toegekende aanvraag zijn geen vertegenwoordigers gesproken. Er zijn acht bestuurders van penvoerende hogescholen geïnterviewd, die in drie gevallen werden bijgestaan door een beleidsmedewerker. Er zijn vier vertegenwoordigers

van Regieorgaan SIA of zeer nauw betrokken bij het SPRONG-programma geïnterviewd. Er zijn vijf respondenten geïnterviewd met expertise op diverse gebieden binnen het hogeschoolonderzoek, zoals methodologie, verbinding met onderwijs, kwaliteitszorg en onderzoeksgroepen.

De interviews zijn met een recorder opgenomen. Van de interviews is een verslag van twee à drie pagina's gemaakt door de onderzoeker, gecontroleerd door een tweede onderzoeker en vervolgens ter controle opgestuurd naar de betreffende respondent.

De interviews hadden een semigestructureerd karakter, waarbij de interviewers gebruik maakten van een interviewprotocol. Voor de penvoerders, bestuurders, vertegenwoordigers Regieorgaan SIA, en experts werden verschillende protocollen gebruikt, waarin de volgende topics aan bod kwamen:

Penvoerders:

- Ontwikkeling van de onderzoeksgroep
- Toekomstige ontwikkeling van de onderzoeksgroep
- Bijdrage van de SPRONG-subsidie aan het onderzoek
- Organisatie van de SPRONG-aanvraag
- Bestuurlijk draagvlak voor praktijkgericht onderzoek
- Kwaliteit van praktijkgericht onderzoek
- Ervaring met eerdere subsidieaanvragen
- Relatie met partijen buiten de hogeschool

Bestuurders:

- Onderzoeksbeleid en -visie hogeschool
- Ontwikkeling kwaliteit en capaciteit van praktijkgericht onderzoek
- Financiering van praktijkgericht onderzoek
- Organisatie van en ervaringen met de SPRONG-aanvraag

Vertegenwoordigers Regieorgaan SIA:

- Het belang van het SPRONG-programma
- De werking van het SPRONG-programma
- Selectie van groepen
- Andere onderwerpen afgestemd op de respondent

Experts:

- Afhankelijk van expertise van de respondent

Dialogsessie

Samen met Regieorgaan SIA organiseerde het Rathenau Instituut een dialoogsessie om met betrokkenen in gesprek te gaan over de ontwikkeling van onderzoeksgroepen op hogescholen. Deze bijeenkomst heeft plaatsgevonden op 28 januari te Utrecht. 23 Lectoren, onderzoekers, beleidsmakers, financiers en vertegenwoordigers vanuit de beroepspraktijk zijn in diverse subgroepen in gesprek gegaan over onderwerpen die in de eerder afgenomen interviews aan de orde zijn gekomen: (1) kwaliteit van praktijkgericht onderzoek; (2) verbinding tussen onderwijs & onderzoek; (3) focus & massa; (4) statuuseffect & multipliereffect van externe financiering; (5) mentoring & begeleiding; (6) organisatorische knelpunten; (7) vraagarticulatie. Zes deelnemers waren eerder al geïnterviewd voor het project, de andere deelnemers niet. De gesprekken van de bijeenkomst zijn vastgelegd op 'antwoordvellen'. De organisatoren van Regieorgaan SIA en het Rathenau Instituut hebben gezamenlijk de uitkomsten besproken en het Rathenau Instituut heeft een kort verslag (zie bijlage 3) gemaakt van de bijeenkomst en rondgestuurd naar de deelnemers.

Analyse

De gegevens uit de interviews zijn geanalyseerd aan de hand van de vooraf opgestelde interviewtopics. Waar deze niet volstonden zijn nieuwe categorieën toegevoegd. Er is gebruik gemaakt van Excel om de gegevens te categoriseren.

De interviews vormen de belangrijkste basis voor hoofdstukken 1, 2 en 3. De andere bronnen zijn meegenomen in de analyse wanneer dat relevant was. Zo speelt wetenschappelijke literatuur een belangrijke rol in hoofdstuk 4 en zijn adviezen en rapporten met name meegenomen in hoofdstuk 2 en Bijlage 1.

Bijlage 3: Verslag ‘Dialogsessie ontwikkeling van praktijkgerichte onderzoeksgroepen aan hogescholen’

28 januari 2019 – Utrecht

Organisatie: Rathenau Instituut en Regieorgaan SIA

Op 28 januari 2019 organiseerden het Rathenau Instituut en Regieorgaan SIA een dialoogsessie over de ontwikkeling van praktijkgerichte onderzoeksgroepen aan hogescholen in het kader van een onderzoeksproject over het SPRONG-programma, een nieuw financieringsinstrument van Regieorgaan SIA.

In deze dialoogsessie stond de ontwikkeling van onderzoeksgroepen op hogescholen centraal. Wat belemmert hen om zich verder te ontwikkelen en wat hebben ze nodig voor verdere ontwikkeling? In kleinere groepjes van drie tot zes deelnemers zijn in twee afzonderlijke subsessies eerst knelpunten en problemen besproken en vervolgens oplossingen en handelingsmogelijkheden. De resultaten uit die subsessies zijn vervolgens gedeeld met de rest van de deelnemers.

23 Deelnemers gingen met elkaar in gesprek over het onderwerp van de dag. De groep deelnemers bestond uit lectoren met diverse disciplinaire achtergronden, beleidsmakers van hogescholen, financiers van onderzoek en vertegenwoordigers van de beroepspraktijk.

De dialoogsessie diende twee doelen. Het eerste doel was om met de deelnemers tot handelingsmogelijkheden te komen die zij in hun eigen praktijk kunnen inpassen of voordragen. Het tweede doel was om de inzichten die reeds in het onderzoeksproject waren opgedaan, te toetsen en te verdiepen.

Dit verslag is een weergave van de dialoog/dialogen die zijn gevoerd tijdens deze middag. Het is daarmee een samenvatting en geen analyse of conclusie. De conclusies vindt u terug in de slotrapportage van dit project waarover we u zullen informeren bij publicatie.

Het programma van de middag was als volgt:

13.00 Inloop

13.30 Start dialoogsessie

Welkom en introductie

Presentatie eerste resultaten van het onderzoek

Break-outsessie 1: verkennen en verdiepen van knelpunten en issues

Plenaire terugkoppeling

Break-outsessie 2: werken aan handelingsperspectieven

Plenaire terugkoppeling

17.00 Afsluiting

Vooraf: inventarisatie van prioriteiten

Voorafgaand aan de dialoogsessie is aan de deelnemers gevraagd om twee prioriteiten aan te geven in een lijst met thema's die spelen bij praktijkgerichte onderzoeksgroepen aan hogescholen. Deze thema's zijn uit eerdere interviews naar voren gekomen. Deze inventarisatie resulteerde in de volgende uitslag (waaraan uiteraard geen wetenschappelijke conclusies te verbinden zijn):

Thema	Aantal keer gekozen
Kwaliteit van hogeschoolonderzoek en onderzoeksgroepen	10
Verbinding tussen onderwijs en onderzoek	8
Focus en massa	6
Statuseffect en multipliereffect van externe financiering	3
Mentoring en begeleiding van lectoren/groepsleiders	0
Organisatorische knelpunten	4
Vraagarticulatie	3

In de dialoogsessie is vervolgens ook het meest gesproken over de bovenste drie thema's, vaak in combinatie met elkaar.

Sessie 1: Probleemdefinitie en gewenste situatie

In de subgroepen is over de volgende onderwerpen gesproken.

De positie van onderzoek op hogescholen en de inrichting van lectoraten

Er bestaan volgens de deelnemers verschillende visies op de functie van onderzoek op hogescholen: onderzoek dient soms hoofdzakelijk de verbetering van het onderwijs; op andere hogescholen staan bijdragen aan vragen uit de beroepspraktijk en kennisontwikkeling meer centraal.

De deelnemers constateren dat er op sommige hogescholen geen duidelijk intern beleid is ten aanzien van de positie van onderzoek. Lectoraten kunnen daarom sterk van elkaar verschillen en er zijn geen carrièrepaden voor promovendi. In enkele subgroepen komt de wens naar voren om op nationaal niveau een meer gedeelde visie te ontwikkelen op de positie van onderzoek op hogescholen, en met name te voorzien in een 'basisinrichting' voor onderzoeksgroepen, zoals carrièrepaden, functiehuisen, etc. Er is volgens de deelnemers professionalisering en standaardisering nodig van hr, de financiën, en bedrijfsvoering van onderzoeksgroepen. Er moet wel ruimte blijven voor hogescholen om eigen keuzes te maken. Daarom zou de gewenste situatie zijn om meerdere 'modellen' te hebben voor de positie van

onderzoek op hogescholen en voor de inrichting van lectoraten waarnaar hogescholen en lectoraten zich kunnen richten.

De positie van hogescholen in de kennisketen en meer impact in de praktijk

De deelnemers zijn ervan overtuigd dat hogescholen voor grote impact van hun onderzoek kunnen zorgen in hun werkveld, maar dat deze positie door de buitenwereld te weinig wordt gezien. Ook in het beleid en in de financiering is er nog te weinig aandacht voor impact.

Hogescholen laten zich te weinig zien in (inter)nationale/regionale kennisketens, terwijl hun rol wel van grote waarde kan zijn. Dit leidt tot verwarring bij samenwerkingspartners in de academie en het werkveld over wat ze kunnen verwachten van hogescholen en wanneer ze terecht kunnen bij hogescholen. Regieorgaan SIA zou als eis voor toekenning van een subsidie kunnen stellen dat lectoraten met de hele keten moeten samenwerken.

Continuïteit in onderzoek is nodig om maatschappelijke impact te realiseren, vinden sommige deelnemers. Het ontbreekt aan optimale randvoorwaarden voor groepen om langetermijnplannen te maken. De focus van een onderzoeksgroep raakt vaak versnipperd door losse subsidies, maar zou moeten liggen op enkele belangrijke maatschappelijke uitdagingen. In de toekomst is het wenselijk dat lectoraten zich richten op door de hogeschool ontwikkelde zwaartepunten, en op die onderwerpen hun (multidisciplinaire) krachten bundelen voor een maximale impact. Als enkele groepsleden binnen een lectoraat zich voornamelijk kunnen richten op onderzoek (*associate* lector, senior onderzoeker, postdoc), draagt dat bij aan continuïteit.

Verbinding onderzoek en onderwijs

Een aantal deelnemers benadrukt dat de verbinding tussen onderzoek en onderwijs belemmerd wordt door de verschillen in dynamiek, professionaliteit, cultuur, mentaliteit en de manier van afrekenen en beoordelen van beide 'werelden'. In de toekomst zouden onderzoek en onderwijs geen gescheiden compartimenten meer moeten zijn.

Focus en massa

De termen focus en massa worden volgens één van de subgroepen te gemakkelijk gebruikt zonder dat de onderliggende rationale wordt uitgelegd. Massa hoeft in de context van hogeschoolonderzoek niet te betekenen dat een onderzoeksgroep veel capaciteit heeft. Het gaat eerder om het bouwen van netwerken, die ook nog eens over disciplines en hogescholen heengaan en gericht zijn op een maatschappelijke kwestie (niet op een discipline). Het bundelen van krachten is daarom een betere term. Het probleem is dat er tussen disciplines verschillende opvattingen zijn over wat goed onderzoek is, over methodologische tradities en over culturen en doelen. In de toekomst zou men open moeten staan om van elkaar te leren, en zich meer bewust moeten zijn van verschillen.

Knelpunten op organisatorisch én nationaal-strategisch niveau

Uit de gesprekken tussen de deelnemers is op te maken dat de ervaren knelpunten voor verdere ontwikkeling van onderzoeksgroepen zowel gezocht moeten worden in praktische zaken in de eigen organisatie (carrières/talentbeleid, cultuurverschillen onderwijs en onderzoek, positie van onderzoeksfunctie, keuze voor zwaartepunten, inrichting van groepen), als in visie, keuze en randvoorwaarden op nationaal niveau (standaardisering

functiehuis, visie op hogeschoolonderzoek, keuze voor maatschappelijke vraagstukken voor onderzoek, nationale regie op profilering, communicatie over hogeschoolonderzoek).

Sessie 2: Naar een mogelijkheid tot handelen

De inbreng van de subgroepjes in de eerste sessie is verwerkt in een leidende vraag voor de tweede sessie, die gericht is op oplossingen en handelingsmogelijkheden. Die vraag was: **Welke strategische keuzes zou je willen dat hogescholen maken ten aanzien van het onderzoek? Wat is daarvoor nodig op landelijk niveau en binnen de instelling?**

Uit de gesprekken in de subgroepen blijkt dat 'de tijd rijp is' voor praktijkgericht onderzoek op hogescholen om zich verder te ontwikkelen, een nieuwe fase in te gaan. In eerste instantie zijn volgens verschillende subgroepen de nationale partijen (Ministerie van OCW, Regieorgaan SIA, Vereniging Hogescholen) aan zet om in de randvoorwaarden te voorzien:

- Er is behoefte aan een duidelijkere collectieve visie op praktijkgericht onderzoek: waar moet het heen? Dit mag (moet) strakker en preciezer geformuleerd dan nu het geval is.
- Er is behoefte aan meer financiering voor onderzoek en daarnaast een betere balans tussen eerste, tweede en derde geldstroom. Dat betekent vooral meer tweede en derde geldstroom.
- Er is te veel variatie in hoe lectoraten zijn georganiseerd. De nationale partijen moeten daarom voorzien in de standaardisering van de inrichting van een lectoraat. Er moet aandacht zijn voor carrièrepaden voor onderzoekers en het opleiden van docenten tot onderzoeker. Er moet wel ruimte zijn voor enige diversiteit, afhankelijk van profilering en visie van de hogeschool.
- Regieorgaan SIA mag (moet) meer sturen met haar instrumentarium, door bijvoorbeeld meer condities bij subsidies op te stellen. Denk aan: verplicht aansluiten bij een onderzoeksagenda of zwaartepunt; eisen aan welke partijen in een consortium moeten zitten.
- Regieorgaan SIA is niet alleen financier, maar moet ook een sturende rol spelen bij regelgeving en communicatie over hogeschoolonderzoek.

Voor hogescholen zijn er de volgende handelingsopties besproken:

- Werk aan een helder onderzoeksprofiel dat inhoudelijk is ingebed in en rekening houdt met de regionale, maar ook nationale (en eventueel internationale) zwaartepunten en beroepspraktijk.
- Communiceer meer/beter over dit onderzoeksprofiel. Wees duidelijker een potentiële partner voor mkb en andere organisaties.
- Werk aan verkleining van de afstand tussen de nog te veel gescheiden werelden van onderwijs en onderzoek, door manieren van waarderen en beoordelen toe te snijden op de diverse taken, door onderzoek in alle lagen van de hogeschool terug te laten komen (bestuur is vaak onderwijsgericht) en door carrièremogelijkheden te creëren voor docent-onderzoekers.
- Verbind consequenties aan onderzoek van te lage kwaliteit: zorg dat docent-onderzoekers hun competenties verder kunnen ontwikkelen (leernetwerken, trainingen) of stoot lectoraten af.

In de handelingsopties zit een centrale spanning tussen enerzijds standaardisering, uniformering en meer landelijke sturing en anderzijds ruimte voor variatie, vrijheid en autonomie van de hogeschool of onderzoeksgroep. In de subgroepen komt naar voren dat er draagvlak lijkt voor meer standaardisering, uniformering en sturing, rekening houdend met deze centrale spanning.

Vervolg

Voorjaar 2019 zal het Rathenau Instituut een rapport publiceren over de ontwikkeling van praktijkgerichte onderzoeksgroepen aan hogescholen en de rol van het SPRONG-instrument daarbij. De dialoogsessie zal als input dienen voor dit verslag, naast de interviews die gehouden zijn met SPRONG-aanvragers en betrokkenen, en literatuur over praktijkgericht onderzoek. Het Rathenau Instituut en Regieorgaan SIA zullen in overleg gaan over de verdere opvolging van de inzichten.

© Rathenau Instituut 2019

Verveelvoudigen en/of openbaarmaking van (delen van) dit werk voor creatieve, persoonlijke of educatieve doeleinden is toegestaan, mits kopieën niet gemaakt of gebruikt worden voor commerciële doeleinden en onder voorwaarde dat de kopieën de volledige bovenstaande referentie bevatten. In alle andere gevallen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming.

Open Access

Het Rathenau Instituut heeft een Open Access beleid. Rapporten, achtergrondstudies, wetenschappelijke artikelen, software worden vrij beschikbaar gepubliceerd. Onderzoeksgegevens komen beschikbaar met inachtneming van wettelijke bepalingen en ethische normen voor onderzoek over rechten van derden, privacy, en auteursrecht.

Contactgegevens

Anna van Saksenlaan 51
Postbus 95366
2509 CJ Den Haag
070-342 15 42
info@rathenau.nl
www.rathenau.nl

Bestuur van het Rathenau Instituut

Mw. G. A. Verbeet
Prof. dr. Noelle Aarts
Prof. mr. dr. Madeleine de Cock Buning
Prof. dr. Roshan Cools
Dr. Hans Dröge
Dhr. Edwin van Huis
Prof. mr. dr. Erwin Muller
Prof. dr. ir. Peter-Paul Verbeek
Prof. dr. Marijk van der Wende
Dr. ir. Melanie Peters - secretaris

Het Rathenau Instituut stimuleert de publieke en politieke meningsvorming over de maatschappelijke aspecten van wetenschap en technologie. We doen onderzoek en organiseren het debat over wetenschap, innovatie en nieuwe technologieën.

Rathenau Instituut